

Negyvennegyedik számadás A az 1875-ik évre, az életbiztosítás kivételével valamennyi üzletet átélölve.

A cs. kir. szab. Assicurazioni Generali Triesztben, főigénkség Magyarország számára :
Ellenberger. Krellvitz. Rott. 2367
 A társaság irodái Budapesten: Dorottya-utca 9. sz. a.

50 kgr. zsákokban pincébe szállítva á frt 1.05, egész fuvarban á frt 1,
Gutmann testvérek kőszén-telepei.
 2379 **Zweig Lajos,** mérleg-utoza 2.

A magyar büntető-törvénykönyv tervezetéről.
 Irta
 DARDAI SÁNDOR, KÖRÖSI SÁNDOR és SCHNIERER ALADÁR.
 Ára füzve 1 forint.

[illegible]

Szépirodalmi részében a „BUDAPESTI BAZÁR“ minden száma ad eredeti és fordított beszéleteket, költeményeket ismert nevű írók tollából. Érdekes mellátató és tanulságos tárcacikkeket; a fővárosi élet szemléletét, sat. A lap borbélyján hírszékelyben minden érdekesebb mozanatot a társasági irodalom és művészet köréből. T. olvasóainknak tért nyitunk hasznos és trésk kérdésekre és feleletekre. A „Kis gazdasszony“ rovat megfelelő czimének. Szerkesztői levelezés, a divat körébe vágó hirdetések sat.

Az előfizetési pénzek a „BUDAPESTI BAZÁR“ kiadóhivatalához küldendők
(Franklin-Társulat, Budapest, egyetem-utca 4. szám.)
Videki előfizetések legcélszerűbben postautalvánnyal eszkekelhetők.

ADOMÁK ÉS JELLEMRAJZOK.
Ára füzve 50 krajczár.

Dr. SCHNIERER GYULA,
kereskedelmi miniszeri osztálytanácsos, a kereskedelmi törvény tárgyalására
egybehívott értekezlet volt az elnöke.

XXIII. évfolyam.

GYULAI PÁL.

GYULAI PÁL, a budapesti tudomány-egyetemen a magyar irodalom és irodalomtörténet tanára, a mult nyáron kiállott nagyobb betegsége következtében, csak októberben kezdhetette meg előadásait, melyeket mint Toldy Ferencz utóda folytat. Az új egyetemi tanár nem az egyetemek vizsgálatai és fokozatai útján szerezte meg a jogczimet ez állásra; képesítettése künn az irodalom szabad mezején hosszsz és sikeres működése által történt, az egész

Gyulai működése ugyanis, egy kötet költeményén, két kötet beszély- és életképféle művén s néhány önálló gyűjteményben még meg nem jelent novellán kívül, bírálatokból, széptani fejtegetésekből, irodalmi polemikából és tanulmányokból áll. Bármily elismerést érdemel is, mint költőnek, kitűnő műgondja, minden affektációt kerülő, sőt megvető igaz érzése, s nem ritkán a valódi pathosz magaslátára emelkedő felhevülése, a belső alkotás formáiban elért egyszerűsége és világossága: irodalmi hatásának nagyobb fontossága még sem ezen a téren van; s bár beszély-nemű munkáiban prózájának minden ereje

(BORSOS ÉS VARSÁGH FÉNYKÉPE UTÁN.)

mivel magyar közönség szemeláttára, az irodalmi körök, pártok és elvek harcaiba, szakértők ítélete szerint, kik őt a Kisfaludy-társaság tagjává, majd alelnökévé s a magyar tudományos akadémia levelező, majd rendes tagjává, s mint ilyent az akadémia nyelv- és széptudományi osztályában osztálytitkárrá tették, s pályája két irányán, mint lantos költőt, s mint aesthetikai s irodalomtörténeti műbíró és a magyar széppróza egyik kiváló mesterét a Marczibányi-díjjal koronázták (1868-ban és 1873-ban,) s e két alkalommal csak Tompa és Arany művei mellett maradtak az ővei a második jutalomra. Tanári habilitatioja is a nyilvánosság előtt tartatott meg, az akadémia tavaszi nagygyűlésén, midőn az akadémiai tagok és a nagyközönség tapsai közt mondott ítéletet és tett koszorút dicsőült elődének nevére egy kitünő emlékeszdedben. De a kiknek e magasabb elhivatást igazoló bizonyások nem elegendők: azoknak eleget tett az ifju kolozsvári egyetem bölcsészeti kara, midőn Gyulainak, születésnapja ötvenedik évfordulójára (1876. jan. 25.) tisztelete jeléül doktori oklevelet küldött, melynek kiadását a felség is megengedte.

A budapesti tudomány-egyetem bölcsészeti hallgatói tehát oly férfival találkoztak ez őszön, kinek nevét már a közéletben is gyakran hallhatták, nyomatkozás itéletek idézése alkalmával, tanáraiktól, s kinek műveit magok is gyakran olvashatták, midőn magasabb becsülgük kielégítésére, magántanulmányaikat folytatták az irodalom mezején s nem egy kérdésben Gyulai eszméiből nyertek útmutató felvilágosítást.

alig állott Petőfi és Arany hatása alatt — mint műbíráló egészen ezek irányának bajnokánál lépett fel. Az irodalmi körökben, a népköltészet alapján művészivé emelt magyar lyra és magyar epika harszait ő harszolta meg legkitartóbb hűséggel, legfáradhatatlanabb lelkesedéssel, legalapabb elemzéssel. E harcokban egyszerre támadott a mult és a jelen irányában: ostromolta azokat, kik Petőfiben és Aranyban csak epigonokat, a Vörösmarty és kora költészetének gyengébb utóhajtasát s a tetőpontról lejtőre jutását tanították; de nemcsak ostromolta, hanem ostromozta ama kortársakat, kik Petőfi nevét hangoztatva, fozlányait zászlóként lobogtatva, a nemzetivé lett műköltészetet a tájköltészet sáros zugutazájába vezették, honnét nincs haladás és emelkedés, s ez, oly egészséges természetű költőt boszontó affektációval utánozni meg nem szüntek, s ily módon mesterök: Petőfi nevét dicsőítve is csak kompromittálták.

Ez irodalmi harcokban nemcsak az Auróra-kör elveit és eszméit konzervatív, sőt retrográd irányban fejlesztő Toldy Ferencet és társait támadta meg; nemcsak a Petőfi irányát megvető, s a Szélestey „Falu pacisirtója”-ban mégis a nemzeti költészet hajnalát ünneplő, elvtelen Császár Ferencet tette kérelhetetlen gúny tárgyává, hanem Greguss is meg-megérintette, ki Petőfi iránt elfogult, Arany iránt elejétől kezdve hódolatteljes volt, s ki e kettőnek működését és irányát külön választva nem ritkán a Toldyéhoz közeledő elméletekkel magyarázgatta az ugynevezett „népies”-t, mint a műköltészet valamely alacsonyabb ágát. Sőt volt e kérdésekben polemiaja Erdélyi Jánossal is, ki Hegel eszméi fejlődésének elmélete szerint egyrészt mindenkit és mindent méltányolt mint a maga helyén szükségszerű fejleményt, másrészt pedig mégsem ismerte el Petőfiben teljesen a magyar lantos költészet s főként a magyar dal és a költői genre-festés legnemzetibb formáját, s legművészibb bravúrtját; sőt a Petőfi egyénisége ellen tanúsított, olykor nem is titkolt ellenszenvét önkénytelenül átvitte költészetére is.

Gyulai ez irodalmi polemikus műveit „Petőfi Sándor és lyrai költészetünk” című tanulmányával kezdte meg s tetőpontjára emelte abban a három, sőt négy részből álló cikksorozatban, mely a „Budapesti Hírlap” tárczájában jelent meg s polemikus bevezetése után Arany „Toldi estéjé”-t, Tompa lyrai költeményeinek második kötetét bírálta, s az ugynevezett „legújabb magyar lyra” képviselőit (Tóth Endre, Zalár, Lisznyay, Tóth Kálmán, stb.) vette szemle alá, elég magas mértékének szigorú alkalmazásával. E cikksorozat egészen mozgalomba hozta a fővárosi írói köröket, s drámaírástait s a nemzeti színház előadásairól közölt cikkeiket ezekhez véve, Gyulai mint kifejtett kritikus állt a közönség előtt s az irodalomban.

Mind e műbírálati cikkek és tanulmányok, melyeknek akkortájon „Tanulmány és polemia” cím alatt gyűjteményes közrebecsátását is tervezte, eléggé jellemzik Gyulai irodalmi alakját, írói pályája ez első felében. Nézetét és véleményét szélesebb tanulmány és vizsgálódás, behatóbb elemzés és önbírálat által mindenkor a meggyőződés magaslataira törekszik emelni; meggyőződését pedig nyíltan, tartózkodás nélkül hirdeti, s az ellenvéleményt bátran

és hevesen, ha szükség, kimélet nélkül is ostromolja, s az irodalmi irányt, melyhez csatlakozott, eszméikkel gazdagítja s minden erejével azon van, hogy az írói körök és kotteriák irodalmi pártokká emelkedjenek, melyek eszmékért és elvekért küzdve, az irodalom magas érdekeit legjobb tehetségek szerint, önzetlenül szolgálják. Népszerűsége nem törekedett, káprázatos eszmék bőségével nem dicsekedhetett, de a mit látott, tisztán látta, s a mit elmondott, érelyesen fejezte ki. Bölcséleti és irodalomtörténeti tanulmányokban nem mérközhettek Erdélyivel, de nem is tévedt el a bölcséleti rendszerek eszmekörének labirintjában, hanem saját éles dialektikájával használta fel mind azokat az irodalmi eszméket, művészeti és széptani elveket, melyeket az élet és költészet terén egyaránt világos látása után gyűjtögetett. Mint a feltörekvő irodalom tagja, némileg háttérbe szorította a történelmi szempontokat s szoros művészeti szabályok szerint ítélte az ugynevezett „irodalmi aranykor” bajnokait s hirdette, hogy a lyra és eposz még nemzetiebbé lett Vörösmarty után, s magasabbra is emelkedett, s a költészet e két birodalma közül, „melyekben Vörösmarty huszonöt éven át egyedül uralkodott”, az elsőben Petőfire, a másodikban Aranyra szállott az uralkodás.

Mind ennek teljes kifejtése azonban időt kívánt, s Gyulai az irodalomtörténeti szempontok iránt is nem sokára bőven kimutatta méltányoló érzékét. Midőn a magyar tudományok akadémiában „Katon József és Bánk-bán-ja” című nagyobb tanulmányával, mint levelező tag széket foglalt, egy irodalomtörténeti igazságszolgáltatással lépett a közvéleményben magasabbra. A bíró lelkiismeretes elővizsgálata, beható tanulmányozása, éles elemzése s igaz ítélete van e szép műben, mely után — már másfél évtized óta — senki sem nyult, s alig is nyulhatott valaki e kitűnő tragédia derekasabb elemzéséhez. E munkáról oly jellemzően írta egy kitűnő kritikai lap, hogy „akár teljesség, akár a vizsgálatban tündöklő lelkiismeretesség, akár előadás tekintetében versenytárs nélkül áll irodalmunk ilyen műveinek közé. S e munkának versenytársa ismét Gyulai tollából került ki, midőn „Vörösmarty életrajza” 1865 őszén megjelent.

Ez életrajz nemcsak Vörösmarty életét és működését ismerteti a kegyelet és bírálat tapintatos vegyítésével, hanem egyszersmind kimerítő korrajza irodalmi életünknek 1825-től 1850-ig. A lyra, eposz, beszély és dráma, a kritikai irodalom, a folyóiratok irodalma, az akadémiai pártok élete és az irodalmi harcok, a nemzeti színház megnyitása és első évei, a Kisfaludy-társaság alakulása, az írók fővárosi társas élete mind hű képekben állnak előttünk és oly sok más politikai, társadalmi és irodalmi mozzanat van jellemző vázlatokban, kellő helyeken beillesztve, hogy az olvasó zavarban van: a változatos gazdagságot, a kitűnő berendezést, vagy a művészeti előadást bámulja-e inkább e kitűnő munkában, vagy az egyes művek elemzését, az irodalmi és közélet rajzának oly szerencsés összeolvasztását, vagy a hangulat költői erejét, mely a könyv változatain keresztül mindenütt önkénytelenül viszi magával.

Valóban Gyulai e két nagyobb művében írói tehetségének minden oldalát ragyogóan mutatja be. Elbeszélő és bíráló,

bonczoló és értelmező, korfestő és jellemrajzoló, költő és szónok egy személyben, mint a jó történetíró. Felhevüléseiben különben is épen annyi a költői, mint a szónoki elem, s ez mérsékli őt az áradozó soktól költeményeiben, segíti a compositio művészi formáiban, midőn emlékezőségeit alkotja.

Négy emlékbeszédét mind sikerültnek tartjuk a maga nemében. Kazinczy emlékünnepe még kolozsvári tanár korában tartott beszéde nemcsak rajong és lelkesül, de bírál, int és oktat is, hogy a nyelvújító kimutatott hibáit ne fejlesszük tovább a jövőben. Pákh Albert emlékezését baráti részvétellel és benső megindulással, b. Eötvös Józsefet működéséről nagy vonásokkal és élénk színekkel festett szónoki mellékben ünnepelte az akadémia. Toldy felett tartott emlékbeszédére még mindnyájan jól emlékezünk. Nem az irodalmi ellenfél: az idő által mind közelebb-közelebb hozott jó barát szól ez emlékbeszédben, kinek esetét az árnyalásban a kegyelet, a fényoldalak színezésében a rokonszenv és meghatottság vezeti. Kemény Zsigmond emléket is ő fogja ünnepelni: barátja volt és tanítványa ez elhunyt nagy írónak, kitől a francia irodalom művészei — egy Planché, egy Nisard s az angol Macaulay mellett legtöbbet tanult írói pályáján.

A regény- és drámairodalom terén volt valóban (ha nem csalódnunk) Keménynek legnagyobb hatása Gyulaira. Kemény regényeiben a felfogás és alakítás tragikái irányzata anyagnak, Kemény irodalmi társalgása pedig ösztönül szolgált Gyulainak, hogy a drámai műalkotás titkait éveken át mind mélyrehatóbb vizsgálat tárgyává tette. Mint a nemzeti színháznál, már az ötvenes évek alatt s később a hatvanas évek alatt ismét a legutóbbi ideig, a drámaíráló bizottság tagja, több irodalmi és politikai lapnál pedig a színházi rovat vezetője, mint az akadémiai pályázatoknál a drámai bírálatok előadója folyvást a komikai és tragikái felfogás tisztázására törekedett, s fejtegetéseinek, gyakran erősebb bonczolásainak és támadásainak hatása bizonyosan előmozdította azt a fejlődést, mely például Szigligeti tragikái felfogásában „Béldy Pál”-tól „A trónkereső”-ig észrevehető. A francia klasszikai drámaról írt tanulmánya, Shakespeare, Schiller és a francia romantikusok s egyéb drámaírók műveinek a színi előadás alkalmából készült kritikai elemzései közül nem egy cikik méltó lesz drámairodalmi tanulmányai gyűjteményébe, melynek megjelenése valóban kíváncsatos lenne.

Regénybírálati közül legtöbb zajt ütött az a két cikik, melyben Jókai „Szerelem bolondjai”-t és az „E pur si muove”-t tette fejtegetése tárgyává. E rövid sorokban nem akarunk ítélőbíróként fellépni a kitűnő regényíró és tagadhatatlanul illetékes bírálója között; de annyit állíthatunk, hogy Jókai elbeszélő tehetségét a magyar irodalomban senki oly szépen nem méltányolta, sőt általában elmondhatjuk, hogy Jókai regényeit — akár irodalmi barátai, akár irodalmi ellenfelei részéről — senki oly beható bírálat tárgyává nem tette, mint az idézett két regényt Gyulai Pál.

Említsük még fel, hogy a népköltészet maradványok gyűjése körül, buzditással és saját tevékenységével, ő is oly lényeges részt vett, mint korábban egyik

méltó kritikus-társa: a már elhunyt — sajnos, csaknem el is feledett! — Erdélyi János. A Kisfaludy-társaság által kiadott „Magyar népköltési gyűjtemény” mellett, mint egyik szerkesztő, Gyulai írta a kitűnő és tanulságos jegyzeteket a mystériumokhoz, a balladák- és népdalokhoz, s e jegyzetekben is fontos, költészettani és irodalmi kérdések megoldásához járult lényeges adalékokkal.

Életrajzát ez alkalommal nem közöljük (megjelent a „Vasárnapi Ujság” 1869. évi 50. számában,) csak azt emlíjük még fel, hogy 1873 óta ő szerkeszti az újonnan megindított „Budapesti Szemle” című folyóiratot, s hogy a magyar írói segélyegyletnek 1862 óta viszi sok fáradsággal járó titkári hivatalát.

Imé ezek főbb vonásai amaz irodalmi pályának, mely Gyulaita Toldy Ferencztan-székére vezette a budapesti tudomány-egyetemen. Az irodalomnak kétszeres hasznára lesz Gyulai tanári működéséből: lelkiismeretes ítéleteinek, mivel izlésének példája s alapos tanulmányai gyümölcsözni fognak az ifjúság irodalmi művelődésében; tanári buvárlatainak eredményéből pedig az irodalom is fog nyerni egyes élet- és korrajzokat s talán egy-egy korszak irodalmának történetét is.

A történetírásról is áll a mondás, hogy „vita brevis, ars longa.” Irodalmunk történetének bármily szerény palotája is nem fog hirtelenében felépülni. Kívánjuk, hogy annak ne csak művészi tervezésében vehessen részt, hanem építését is mennél tovább vezethesse Gyulai Pál.

D. J.

Zsuzsi néni emléke.

Emlékszem még, jól emlékszem
Rózsapiros két arcára,
Mosolyhintó két szemére,
Adakozó két kezére, —
Meg a sok jó pogácsára.

Lenn a kertben: a szilvásban,
Kinn a hegyen: a szőlőben,
Otthon meg a benyilóban:
Almájomban vagy főkban,
Volt ajándék mindig bőven.

Hányszor adott telt tarisznyát:
Útravalót a diáknak!
Sok jó sódort megkövesztett,
Czuppos csókkal úgy eresztett,
Minden őszszel a világnak.

Mintha szülöm, anyám volna,
Rája mindig úgy tekinték;
Minden szava kész parancs volt,
Pedig szegény nem parancsolt,
Csak úgy kért a jóra mindig!

Zsuzsika volt lánykorában,
Menyeeskének szép Zsuzsánna,
Anna volt mint özvegyasszony;
Vér szerint kit úgy hívasson,
Nem volt fia, se leánya.

Ránk pazalta tiszta szíve,
Anyai lelke minden kincsét;
Szeretettét úgy megosztva,
Mint a nap is jóra — rosra
Későn, korán sugárt hint szét.

S mennyi erő volt e szívben,
Élni — halni egyként bátor!
Egy levélke nem sok, annyi —
Annyi sem jött hírül adni
Haldoklását messze, távol.

A rokonság csak siratni,
Csak temetni érkezett meg;
Együtt aztán eltoroztak,
Egygyén — mássin megosztotak:
Békeségben megegyeztek.

Egynek hagyott kendert, vásznat,
(A szeretet igaz osztó!)
Máskan hagyott zsákokat, ponyvát, —
Harmadiknak egész konyhát, —
Nekem nincs se pénz, se posztó!

De nem bánom! Nem is vártam
Semmit, semmit, — ha szívét nem!
Sok nagy urat ismer Tolna,
De mindnél gazdagabb volna,
Ki azt bírta örökségben!

Dömötör János.

A kecskés-völgyi malom.

Elbeszélés.

Írta Vértesi Arnold.

IV.

Az éj leereszkedett már. Nemsokára éjjel körül is jár az idő. A malomban minden csendes; alusznak.

Tilili pintérmester jó későcskén ugyan, de végre mégis eltávozott. Hogy eljutott-e szerencsésen hazáig a faluba, arról nem állhatunk jót, oly állapotban lévén, mikor a boldogsággal megtelt szív s a bor szévével megtelt fej rózságnak tekinti ezt az egész földkerekséget, s mikor könnyen megeshetik az emberen, hogy reggel valami ut szélén, az árokan ébred föl.

A csinos özvegy molnárné azonban mindezzel igen keveset törődik. Nem bánja akármelyik, utszéli árokan tölti is az éjt Tilili uram. Az özvegy asszony mérgesen rántja le az abroszt, mely mellett oly nyájasan kínálgatta a vacsorával Tilili urat. Egy pár tányért is leránt vele a földre; de azt sem bánja. Megtépázza az inasgyereket, fölpofozza a szolgálót s azzal fenyegeti a fülemülét, hogy kidobja kalitkástól együtt, ha el nem hallgat.

Nagyon boszusan fekszik le a csinos özvegy asszony. Az az együgyű Ferkó egész délután nem jött kiengesztelni a haragvót, sőt még csak féltékenynek sem mutatta magát s egészen ugy viseli magát, mintha hajlandó volna átengedni helyét Tilili pintérmester urnak. Ez aztán szemtelenség. Hogyne mérgelednék a csinos özvegy asszony. Mérgeledik bizony; hanem azért végre mégis elalszik.

Az a boldogtalan Ferkó is alszik, még pedig oly nyugodt lélekkel, oly édesdeden, mint már régóta nem aludt.

Az erdőben is alszanak a vidám kis madarak. Az éjjeli csönd terül el az egész erdőn. Nemsokára elkezdik dalaikat, csi-csergéseiket a kis szárnyasok; most csak a lombok lassu, egyhangu zugása hallatszik.

Csönd, homály mindenfelé. A fehér kőporos út, mely kanyarogva vezet le a kecskés-völgyi malomhoz, csak alig hogy kilátszik az éjjeli sötétségből. De ha hosszasan megy az ember a sötétben, akkor lassanként tisztábban látja a szem, hogyan válik ki a kigyózó út a sötét moh és sűrű fű közül. S akkor azt is megláthatja a szem, hogy egy emberi alak halad sietve ezen az uton a malom felé.

Nő az, a ki ott megy magában, a szokatlan éjjeli időt választva. Sietve megy s mégis halkan lép; alig hallatszanak lépte.

Nem visz terhet, nem cipel zsákokat vállán, nem örölni megy.

A sötét éj eltakarja arcát. De ha nappal volna, megborzná mindenki e földült fiatal arcztól, e szilaj szenvedély kifejezésétől, e villogó szemektől.

— Az isten nevével takaróznak, a gondviselésről beszélnek, — suttogja lázasan. — Ha velők az isten, akkor engem a sátán vezet. Az. Az!

Megáll és keblébe nyul kendője alá. Egy csomag gyufát, nagy darab taplót s egy üveg petróleumot huz ki, aztán mind visszarakja. Minden rendben van.

„Egy óra múlva lánghon fog lobogni az a szép új malom, melyre oly kényesek, — susogja tovább a lázas, reszkető ajk.

Aztán újra megindul a nő a fehérkő kőporos uton. Léptei hol erősek, hol ingadozók, majd gyorsan halad, majd lassan, akadózva. De szíve mindig egyenlő lázas sebességgel dobog. Melle zihál, ajka olykor érthetetlen szavakat mormol.

— Ha igaz, a mit mondtok... Ferkó! Ferkó!... ha igaz, hogy csak engem szeretsz... hogy csak gazdagságért akarod elvenni azt az asszonyt... akkor mire megvirad, ő is oly szegény lesz, mint én... csak oly szegény... minden büszkesége, gazdagsága, a szép malom porrá ég!

Főnn a lombok közt a szél kezdett zúgni.

— Ugy! ugy! — riadt föl vad örömmel a leány. — A szél jön segítségemre, a szél, a szél!

Valóban egyszerre erős szél kerekedett föl s percéről percre hevesebben rázta a fák lombjait. Recsegték a magas ágak és sűrűn csapkodták a leány arcát a letépett levelek. Az elvadult természet épen hozzá illett az elvadult lélekhez. Ugyanaz a bős indulat viharzott a fiatal leány szívében is: a rombolás vágya.

Mennél inkább bömbölt a szél, mennél inkább tördelte az ágakat, a leány lázas indulata is annál jobban fokozódott, mintha együtt nőtt volna a viharral, mintha egyik a másikat biztatta, lovalta volna, ki lesz bőszebb, ki lesz rettenetesebb?

És mintha gyorsabban vitte volna a szél a leányt, lázasan rohant az most tova; lába alig érintette a földet, csak mint egy árnyék elsuhan.

Már leért a völgybe. Villogó szemei már megkülönböztették az éji homályban a malom pihenő kerekeit, az új zsinyletet, a fehérkő patakot. Ott állt a leány alig pár lépésnyire a malomtól.

De mintha abban a pillanatban valami lázas álomból ébredt volna föl, megdöbbenve tekintett körül.

— Mit akartam cselekedni? — susogá elborzadva.

Mintha nem akarna hinni önmagának, mintha még mindig kételkednék, vajjon nem álom-e mindez, tapogatva nyult a kendő alá. Ah! igen, ott vannak a gyújtogató eszközök.

Reszket és hideg dermedtség fut át testén. Tehát gyújtogató akart lenni? Gyújtogató!

Ugy érzi, mintha megmerednék egész teste a borzalom miatt. Futni akarna és nem bír. Ólomhezek lábai, alig tudja emelni.

Iszonyodva takarja el arcát, pedig hát a sötét éjben ugy sem láthatja senki. Ki elől takarja? Az isten elől? Az keresztül lát homályon és éjszakán.

— Istenem! istenem! istenem! — rebegi az ifjú leány az elszörnyedés, a fájdalom, a kétségbeesés hangján.

És arra szive, torka göresösen elszorul; egy perczig nem kap lélegzetet; aztán heves zokogásban tör ki.

A nehéz zsibbadtság föloldódott tagjairól. Sietve elhagyja e helyet. Fut innen, fut, a mint csak lába bírja.

A szél még zug feje fölött a fák közt,

És annál gyorsabban fut. Fut vissza, haza, a falu felé.

Zugó, sötét árnyékával két oldalt körülfogja őt az erdő. A sűrűségből, a lombok közül vijjogó hangokat hall, a bagoly huhog, a vércse sivit, s rémes árnyak kelnek föl és ijesztgetik a lelkendezve futót.

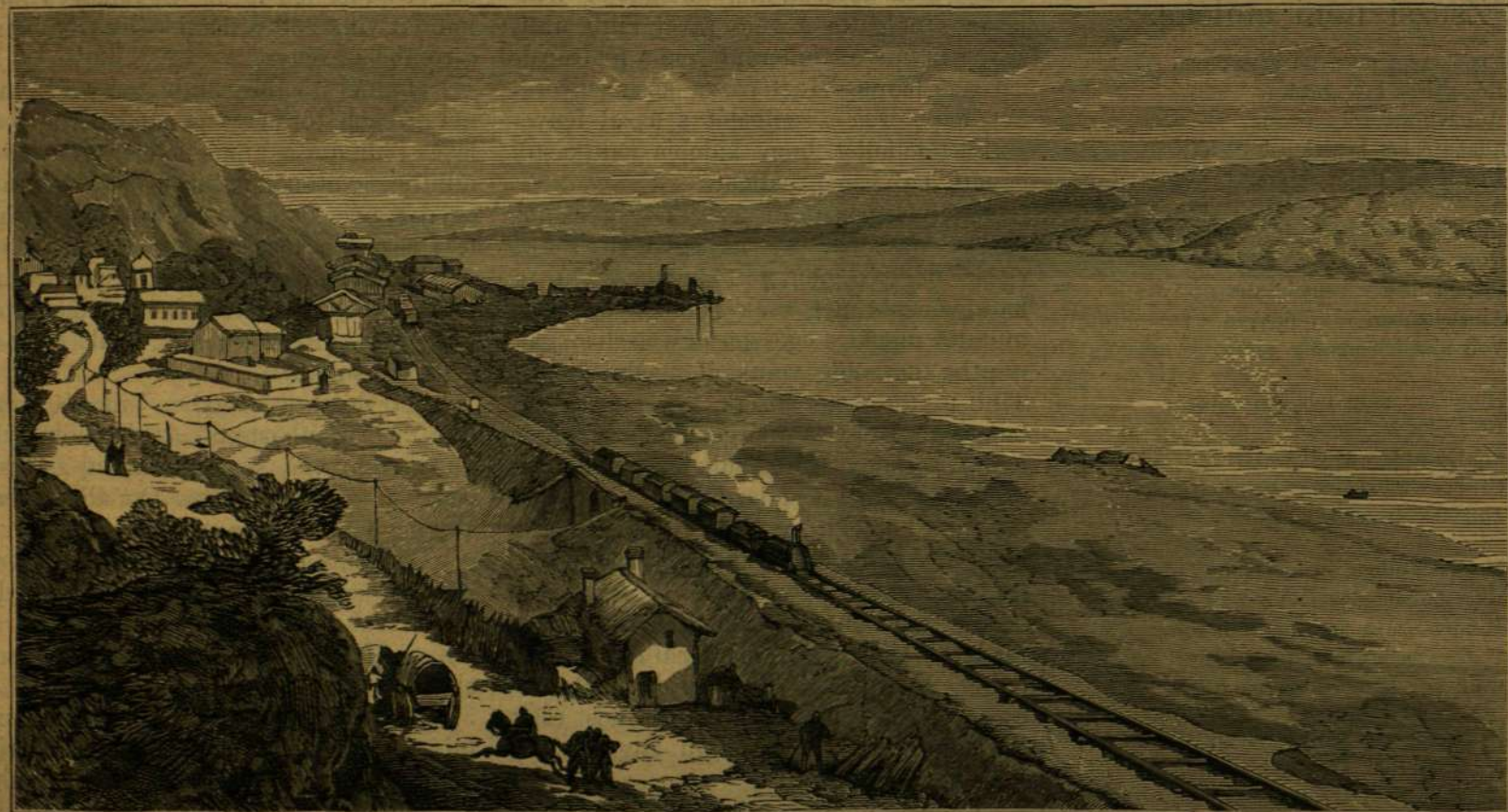
A bátor leánynak minden bátorsága elveszett most. Minden hangra megrezzen s térdei csuklanak, csaknem összeroskad.

A leány sikoltva fejéhez kap. Micsoda szörnyű káprázat ez? Álom? Vagy valóság? Mintha meg volna bűvölve, nem bír a leány arról a helyről elfutni. Csak nézi, nézi, olyan kábultan, olyan tompán, mint valami lázbeteg.

Látja, hogy a lángok elnyelik az egész malmot s a szél rémitően fujja, élesíti a tüzet. A sátánok öltögetik ki roppant vörös nyelveiket a lángokból. Irtózat nézni. S

ADAKALÉ. (Uj-Orsova.)

BAZIÁS.

még töri, tépi az ágakat, üvöltve fordul szemközt a leánynak, mintha vissza akarná fordítani, s a gonosz lélek csábító szavát hallja a szél üvöltésében a leány:

— Nézd, mily könnyű volna most! Csak egy szikra kell s porrá ég az egész malom. A gazdag asszony szegény lesz, s te vissz akapod a kít szeretsz.

— Nem! nem! — sikolt a leány elborzadva.

Mindamellett hogy lihegve fut, úgy tetszik neki, mintha nagyon lassan haladna. Most egy kanyarulathoz ér, honnan egyenesen leláthatni a Kecskésvölgybe, a malomhoz. Hah! mi ez? Világosság, vérpiros fény. Szent isten! tűz!

Irtózva, egész testében reszketve meg néhány lépést a leány. Most épen ott áll a domb élén, honnan a Kecskésvölgybe letekinthet. A malom ég.

a leánynak nézni kell; nem bír megválni e látványtól.

Megvilágosodik köröskörül az egész táj. Tisztán láthatni, a mi a malom körül történik. Emberek, asszonyok futkosnak, de nem bírnak segíteni. Ki bírna itt segíteni?

A remegő leány azt képzei, hogy szinte hallja sikoltásaikat is, és hallja a rémitő ropogást, pattogást, a mint az

HADITANÁCS EGY SZERB ZÁRDÁBAN.

A „HÓRA“. (Oláh nemzeti táncz.)

egész deszkaépület égett s a gerendák repeleznék, szakadoznak.

Pedig semmit sem hall. A szél innen fúj a malom felé s ellenkező irányba viszi a hangot. A leány figyel. Nem, valóban nem hall semmi hangot, csak a szél bömbölését, mely innen ujjongva oda száll.

De igen, hallja, a mint a szél egy-egy percze csöndesül, a harang kongását is a faluból. Tehát mégsem álom? Nem képzetet? Tűz, tűz igazán!

Sokáig nézi a leány, önmagáról megfelejtkézve, a rémes látványt. Mikor közelgő léptek zajára föleszmél és futni akar, már késő.

Emberek jönnek a faluból, nagy csoport nép; a tűz színhelyére sietnek.

— Megállj! — kiáltanak a futni akaróra.

Zsibbadt lábaim meztagsadják a leánynak a szolgálatot; térdei lecsuklanak alatta, összeroskad.

Az emberek, kik kiabálva utána rohan-tak, már elérték, körülfogták.

— Itt a gyújtogató! — hangzik a félig elalélt leány füleiben a rémítő szó.

Kébléhez nyúl, el akarja dobni a gyanus szereket, melyeket még most is kendője alatt hord; de már megragadják kezét.

— Kötöztek meg! — kiált hátulról egy kemény hang.

— Vessétek a tűzbe! — rivalg a felbőszült tömeg.

(Folyt. követik.)

Képek az Aldunáról.

1856 november havában volt, hogy az első vasúti mozdony a rendes forgalmat megnyitotta azon a pályán, melyen, mint képünk mutatja, most egy Baziáról indult vonat Temesvár felé tart. Akkor abból a sok épületből, melyet most Baziáson látunk, alig volt egy-kettő, — annak is a java ép akkor épült a vasúti állomás számára. Előbből legtöbbet erő volt a vámház, s ezen egy-két viskón kívül, a Duna partján nagyobb távolságokban egy-egy gőlyalábu katonai őrtanya gubbasztott.

A vasút megnyitása után, első időben, csekély is volt a forgalom. Legtöbbet a galaczi gyors hajók összeköttetése tett ki; de csakhamar megnyiták az oravicai kőszénbányák, s a tulajdonos állam-vaspályatársulat saját hajókat szerzett, melyekkel a Belgrádtól le Radujeváczig, sőt az alábbi szállítmányokat is, de különösen a szerb sertésszállítást egészen magához ragadta. Ezzel az állomás nemcsak maga emelkedett; de az, az egész vonalt Bécsig s azon túl is élénkítette.

Az üzlet, s illetőleg a forgalom fejlődésével mindinkább tágitni kellett a vaspályaudvart, és emelni újabb raktárakat s egyéb épületeket. Evégre egyfelől az állomás háta mögött magaslo hegyoldalt kellett levágni, s másrészt a Duna vízjárta partjait betölteni.

Ma Baziás egy a viszonyoknak megfelelő alkalmas vaspályai telep, hol a vasúti és gőzhajózási irodák, hivatalnoki lakásokon és raktárakon kívül, a vaspályatársulatnak hajói számára még egy jó téli kikötője is van. Ez utóbbi pedig Baziáson nem kis szó: mert a baziási szeleket messze földről tiszteli már a hajós.

Van Baziáson a vaspályai épületében több kényelmes váróterem kívül, az utasok kényelmére több külön vendégszoba, jó vendéglő, és van táviró- és postahivatal is. Külön épületekben vám- és egyéb pénzügyorségi hivatal, egyház, iskola, vaspályai munkások épülete stb. szóval mind az feltalálható, a mit egy közlekedési állomáson, az utasoknak s a néhány száz állandó lakosnagnak méltányos igényeihez mérve, megkívánni lehet.

Ki Baziáson akkor tölt néhány órát, midőn gőzhajóösszeköttetés nincs, egy csendes munkástelepnek találja azt, hol neki a maga dolgát járva, bizonyos rendben mozog egymás mellett:

míg gőzhajók összeköttetése alkalmával, zsi-bongó vásári zaj, és tarka nép sok - nyelvűsége vesz körül. Itt látni egyszerre a keletről jövő vagy oda tuduló sok észak- és nyugat-európaival a törököt, a cserkeszt, az oláh bojárt, görög kerekedőt, örményeket, bolgárt stb. stb. S az államvaspályatársaság nagy figyelemmel gondoskodik, hogy hivatalnokai közt a sok-nyelvű nép, legalább az ismertebb nyelveken, mind megtalálja a maga tolmácsát. A legnemzetközibb és legnépszerűbb nyelv azonban a haladni vágó utasra nézve Baziáson is, mint minden forgalmi helyen, az indulást jelző kis harang nyelve.

A mint Baziáson alul az alsó Duna magas hegyei közt a mindig sebesedő víz habjain tova haladunk, s láttuk a meder mélyéből fenyegető darabos sziklatömböket, hallottuk a nyugtalan hullámok zugását, s a zugásnak a szirtnek meredek falairól s távol öbleiből visszhangzó moraját; vagy elnéztük a természet e nagy alkotásai közt a szintén száz és ezer évre szóló emberi műveket, a sziklába vajt Trájan- és Széchenyi-utakat: néhány órai rövid út után, a Klissurának alsó határainál Ó-Orsava vidáman fehéről házain túl, egy omladozó kőfallal kerített lapályos sziget tűnik elénkbe. Ez *Uj-Orsava*, törökösen: *Adakale*, egy enyésznek indult török vár, kevés őrséggel, s néhány száz „hivő” lakossággal.

Távrolról a bástyákon egy-két őrtorony, azokon belül a pasa laka és egy minaret emelkedik ki. Közel érve: szerény, alacsony házak cserépsindelyes födélei vöröslenek, s közben kisebb-nagyobb fák és lugasokra eresztett szőlőtőkék zöldje látszik. A szigetre lépve, előttünk új, ismeretlen életet találunk. A természet csendes ölében megpihenve ébredők tanyája ez, hol a sors kezébe adva magukat, nyugodt lélekkel várja be minden jámbor műzülme, a mit a kelő nap, jóban vagy rosszban, rá és ház népére hozni fog. A sikátorfele utak, és keskeny közők éppen csak arra valók, hogy egyik háztól a másikig, onnan egy kerti, és végre mégis minden-hova eljuthatni. Lármás, futós gyermek-csoportokat itt nem látsz; sem a házi vagy mező munkájában sűrű lány dalát, az ókrész ostarának pattogását nem hallod; de úzér, vagy lóto-futó hordár sem nyugtalanít. Itt-ott csak egy-egy halk léptű férfival találkozol, s a nőknek és gyermekeknek egyedül a gondosan elzárt udvarokon hallod neszt.

Alább e vágyak nélküli szigeten újra élénk mozgás merül föl. Láthatod: mily zsi-bongva fut a Duna vize a Vaskapunak, mely felé, mint képünk mutatja, Széchenyinek egy gözzel járó dunai futára, sötét füstöt eregetve uszik; körülte a víz tükrén egymást csillámzó kábráztatják szemünket. S mi ez látvány szépségén elmerengünk; mögöttünk a torony magaslátán kilépő imám hangos szava terít magunkhoz, a mint áhitattal felkiált: „Allahu ekber” (nagy az isten). Figyelmeztetés, hogy a mi e földön való, annak varázsa el ne csábítson minket.

K. A.

A „hára”.

(Az oláhok nemzeti táncza.)

Nincs nemzet a föld kerekén, a vad népet sem véve ki, melynek meg ne lenne a maga nemzeti táncza. Örömben, búban, háború előtt vagy háború után, szóval minden kiválóbb alkalmanál a zene és a tánc volt a nemzetek egy, mint egyesek vídamságának közvetítője és szomorúságának vigasztalója. Csoda-e, ha a sajátos és jellemző szokások s annak nyilvánulása is így a nemzeti táncok is, bár emlékeztet meg a haladál ósidőkből maradtak örökségül a későbbi nemzedékekre, ma is oly elenyészhetetlen vonzerőt gyakorolnak az illető nemzetekre, mint akkor, mikor valami nagy öröm vagy szomorúság azokat megteremtette? Sőt a nemzeti dalokat és táncokat nem csupán az illető nemzetek kedvelik, hanem érdekesebbnek találják azokat más, idegen nemzetek is. Az utazók művei tele vannak azok ismertetésével. A mi csodálatos világhírű lett, mióta cigányaink kezdik bebarangolni a külföldet s más nemzetek tánczairól is tömördek leírást olvashatunk az idegen utazóktól. Például a „hára” nevű oláh nemzeti táncz több utazót elragadtatottsággal eredetiségével, s a többek közt a harminczas

évekből Demidoff Anatóliától közelebből meg Lancelot francia utazótól érdekes leírást olvashatunk e valóban csinos nemzeti tánczról.

Lancelot, egészen nyugoti ember lévén, Párisból Bukarestig vezető útjában már Magyarországon mindent unjak, meglepőnek talál, s a dunai gőzhajók utazó közönségének felkeleties jellege, s alább a szerbek, oláhok nemzeti öltözete és szokásai, a kőbor cigányok, azoknak meglepően szép, dallamos zenéje stb. szóval minden rendkívüli dolog — pedig ő előtte majd minden rendkívüli volt — magára vonta figyelmét. Az ő utirajzaiból adjuk itt a „hára” nevű oláh nemzeti táncz alábbi leírását és csinos élénk rajzát is.

Egy oláh falusi táncmulatságot írva le, a melyet a falu koresmajában tartottak és a melyen két cigány, egy öreg és egy fiatal, képezt az egész zenekart, utazónk a hóról a többek közt ezeket mondja: Valami tíz vagy tizenkét legény összefogózkodik és kört képeznek, a mely épen oly lassan kezd forogni, mint a zene lassu üteme; negédes léptekkel majd előre nyomulnak, majd meg hátra húzódnak, négy vagy öt lépést tesznek balra, ezután kettőn a tánczter közepén kissé gyorsabban mozognak, egy pillanatra megállnak és azután újra kezdik.

Erre a hegedűs is egy kissé nekimelegszik, pár hangosabb nyirettvívonalal elevenebb mozgásra ösztönzi a tánczókat, míg a csim-polyás megmarad álmos, lassu játéka mellett. Végre háromszor ismételt hangosabb „tus” következik, melyet a legények három lábdob-bantással kísérnek és táncza hívogató tekintetnek a körülálló leányokra. Ezek haboznak; azt képzelhetők, hogy tanakodnak egymás között, szótlanul; azután ők is kézen fogják egymást és a legények háta megett kört képeznek. Egy másik, még hangosabb „tus”-ra szétbomlik a lányok köre és a tánczosokkal összevegyülnek.

E perczben a vén cigány fölnyitja eleven apró szemét s hatalmasan neki esik hegedű-jének. A hára kezdetét veszi; a táncz sokáig tart, de a kezdetét jellemző lassu, kimért — hogy ugy mondjuk — tempótól észrevehetőleg sohasem tér el. Miután a tánczosok és tánczosnők kinyújtott karjaikat egymás fele tartva s egymás kezét megfogva egy darabig körben forogtak, egyszer csak szemben állnak egymással az általuk képezett körben. Azután lassan előre lépdelve, a kört mind szűkebbé teszik, s a tánczosok majd jobb, majd meg balfelől levő szomszédaikkal néznek farkasszemet. A táncz e részét annyiszor ismétlik, hogy majdnem unalmasá válik.

E tánczban sokan a régi rómaiak ama nemzeti tánczát akarták fölfedezni, mely annyi régi domborművön látható; lehet, hogy ugy áll a dolog, de több mint valószínű, hogy az oláh leányok e lassu, minden eleveiséget nélkülöző ide s tova tipogése messzire áll a régi római nőknél bátran föltehető szenvedélyes, rohamos tánczról, mely trasztévérei (Róma külvárosa) utódaik zajos, izgalmas mozdulataiban még ma is folismerhető.

Azt a különös és mindenek fölött kellemes benyomást — írja Lancelot — melyet a táncz reám gyakorolt, mikor annak csöndes, lassu mozdulatait először kísértem figyelemmel egy sátor alatt, nem rontotta még el a többszöri ismétlés egyhangúsága és unalmasága, melyet később tapasztaltam. Szinte hajlandó lenne az ember a tánczolókat eme hallgatag, csöndes társaságát egy rabszolga-csoporthoz hasonlítani, mely gazdája szemei előtt parancsra tánczol, felve, hogy az ur szigorú tekintetét s haragját a vídamság hangosabb kitérésével magára vonja.

A hára nagy szerepet játszik az oláhok minden mulatságában, melyet szabad ég alatt lehet tartani. Tavasszal, nyáron, aratáskor és gyümölesszedéskor s főleg őszszel szüretkor az fűszerei az összejöveteleket, sőt télen is örömet járják, ha akkora szobát vagy termet kapnak, melyben a tánczolókat kényelmesen elférnek.

Hadi tanács egy szerb zár-dában.

A szeptember első napjaiban vivott csaták után Csernajeff kénytelen volt törzskarával és hadserege jobb szárnyával Deligrád felé visszavonulni, s később Horvátovic s a Morava mellett foglalt állást. Itt a Rswitz felé vivó ut

mellett fekvő Sweti Arandjel nevű zárda vendégszerető falai közt keresett szállást Horvátovic a maga törzstisztjeivel, míg katonái a zárda körül a szabad ég alatt ütöttek tanyát. A zárda szép természetes park közepén emelkedik egy vidáman csergőző hegyi patak mellett. Fehérre meszelt kis temploma már messziről előcsilámlik a zöld lombok közül. E zárdát Mihály fejedelem parancsára 1863-ban helyezték ismét jó karba és az ő szerb építkezés legjobb művei közé tartozik. Közvetlenül a templom mellett durván faragott fatorony emelkedik s átellenben az iskolaépület áll, melyben a közel-fekvő falvak gyermekei szerzik meg azt a vég-hetetlenül kevés ismeretet, a melylyel a szerb földnépe rendelkezik.

Rajzunk Horvátovicot és törzstisztjeit tünteti föl, a mint a vidéket jól ismerő barátokkal közösen a legközelebbi haditerv fölött tanácskoznak.

A tenger mélysége.

A „Challenger” hajón kiküldött angol expedíció már évek óta tanulmányozza és fűrkészi a világ tengereket titkos bűbálmát. Az expedíció figyelme kiterjed a tenger életének minden mozzanatára, s fűrdőzásaikat már is rendkívül érdekes és meglepő eredmények koronázzák. A londoni „Times” egyik számában Yokohamából (Japán) az expedíció egyik tudós tagja figyelemre méltó level-t bocsátott közre, a melyben a tenger mélységéről sok érdekes adatot találunk.

A legnagyobb mélység, melyet a „Challenger” merész utazói a Csöndes tengerben Mindanao és az Admíralitás-szigetecsoport között mérték, 4500 méternyi volt; az utóbbi szigetek és Japán közt pedig 8235 méternyi. Ez utóbbi mélység a legnagyobb, melyet eddig észleltek, ama kettő kivételével, melyet a „Tuscarora” gőzösön utazott amerikai expedíció tapasztalt szintén a Csöndes-óceánon Japántól keletre, hol a mérő egy helyen 8357, más helyen meg 8379 méternyi mélységet mutatott. Ez előbb említett 8235 méternyi mélységben a négy lebecsített hőmérő közül hármat a víz óriási nyomása összezuzott; e nyomás hat tonna (120 mázsa) volt négy-szöghüvelykenként. A negyedik hőmérő a tenger fenekének szokott hőmérsékét mutatá, mely 1.39 fok.

A tenger ama tájain az óceán talaja fölött egy 5535 méternyi va-tag vízréteget észleltek, a melynek hőmérséke mindenütt egyforma volt.

A legnagyobb mélység, melyet a „Challenger”-expedíció eddig tett útjában fölfedezett, a Karolina- és Mariána-szigetecsoportok közé esik; e mélység 8235 méternyi. A tenger talaja e helyen vörös agyagból és kovagos csigahéjakból áll. Az említett szigetek és Japán közt a mélységmérő 4320 méternyi mélységet mutatott.

Ugyancsak a Csöndes-tengerben azt a különös tümenényt is fedezték fel, hogy Uj-Guinea partjai közelében 144 méternyi vastag meleg vízréteg létezik, mely kisebb-nagyobb sebességgel nyugot felé tart.

STROGOFF MIHÁLY UTAZÁSA

MOSZKVTÓL IRKUTSKIG.

VERNE LEGUJABB MŰVE.

HARMADIK FEJEZET.

A callatás.

A tábor, mint ily nagy test mindig, lassan haladt előre. Bár tulnyomólag lovasok, mégis csak lépésben mehettek. De a szegény foglyoknak, kiket a lehető legsilányabbul élelmeztek, pihenni nem hagytak, s összekötözve, ostarral hajtották és puskatussal ütlegették — az aránylag lassu haladás mellett is irtózatot ut volt ez. Sokan, kengyelzárhoz kötve, ha a tatár lova megriadt, el-elbuktak az utban, némelyik föl sem kelt többé, ott hurezoltatva vértett el s adta ki lelkét. A merre a tábor ment, halottak maradtak utána, elesve az utfélen s a sivatag

felriasztott madarai csapatokként szállottak a hullákra... Irtózatot ut volt ez!

Stroff Mihály, az első sorokban, a leg-erősebb testű és lelkű talán valamennyi közt, s különben is egy határozott cél és gondolat által tartva fenn, pillanatra sem csüggedett, sőt bátorította, segítette, támogatta sorsa osztályosait. Arról nem tudott semmit, hogy anyja és védence, nem messze mögötte, szintén a hurezolt foglyok között vannak. S szerencséje volt, hogy ezt nem is sejtette.

Vége augusztus 15-én este, három napi rettenes ut után a tábor Zabediero nevű kis városkához érkezett, mintegy 30 verstnyire Tomszk előtt. Az ut itt érte el a Tom folyót. Stroff első gondolata volt, megkísérteni itt a szökést, a folyóba vetve magát s átúszva azon. De a folyó partját egész hosszában, a tábor mellett, éberen őrizték épen azért, hogy a foglyok egyike se szökhessék meg, s így Stroff is ezelszerűbbnek tartá a várakozást.

Feofár-khán s vele Ogareff Iván is, kik a sereg élén jártak, már elérték Tomszket s elfoglalták annak erődjét, melyet az oroszok előre kiürítettek előlük. Ogareff estére visszatért a zabedieroi táborba, mely most, a foglyokkal együtt, a sereg utódadát képezte, hogy annak élére állva másnap ugy vonuljon be Tomszkba, az egész táborral, a város ünnepélyes elfoglalására. A kis városkában egy polgárházat rendeztek be számára, hogy ott töltsé az éjt, míg a tábor a folyó partján telepedett meg.

A tábor s a foglyok különböző csoportjainak egymás mellett elhelyezkedéséből magyarázható, hogy Stroff Mihály — és a szívéhez oly közel álló két nő, anyja és Nadia, kik mindig együtt voltak, de az ő közelletéről mit sem tudtak, valamint ő sem sejtette, hogy azok szintén itt vannak közelében, — most egy perczben találkoztak s felismerhették egymást. Nadia épen az öreg Máriát ápolgatta, a folyó vizéből tenyerébe merített vízzel frissítgetvén az aggnő eltikadt ajkait, — midőn Stroff felismerte őket. Első ösztöne az volt: hozzájuk rohanni, karjaikba zární őket, — de az ész győzött az ösztönön, összeszede magát s eltakarta arcát előlük. De már akkor Nadia is meglátta s reá ismert.

— Anyám, sugá, ő él, nézd, nézd!

Máriá összereszt. Ő is ráismert fiára.

Nadia az elveszettnek hitt s újra feltalált barát után akart rohanni; de Máriá visszatartotta.

— Győzd le magadat; nem szabad öt elárulnunk.

E hős anya valóban méltó volt hős fiához. S mégis, bármennyire tudtak magokon uralkodni mindketten, e villámgyors jelenetek némely mozzanatait nem kerültek el egy vizsga szem hiuz tekintetét: a Máriára folyást kémkedő Sangarreét.

Egy negyedóra mulva a cigányné eltávozott a táborból s a városba sietett az Ogareff szállására.

— Mi ujság, kérdé tőle az ezredes, a mint belépett s villogó szeméből valamely fontos hír csillama tündökölt.

— A Stroff Máriá fia a táborban van.

— Láttad őt?

— Nem; de anyja szeméből s egy mozdulatából felismertem, hogy ő látta fiát s ráismert. — A foglyok közt?

— Igen.

— Ah! kezembem van. Végre!

— De nem ismerjük őt.

— Majd ráismérünk. Mi nem, de az anyja ismeri; vallomásra fogom őt bírni.

Sangarre visszatért a táborba s elfoglalta

leshelyét a Máriá és Nadia közelében. De bár mily figyelemmel kísérte őket, azok egy szóval, egy mozdulattal sem árulták el többé, hogy valami kivételes történt velök alig egy órával ezelőtt.

Másnap, augusztus 16-án, reggeli 10 órakor trombiták harsogása jelenté a táborban Ogareff Iván és táborára érkezését. Stroff Mihály, elvegyülve a foglyok tömegében, elfojtott dühvel látta közeledni ez embert, ki őt az icsemi postaházánál megbeestelenítette, s a kitől, érezte, most valami újabb, rettenetesebb katasztrófa várja őt.

Midőn Ogareff Iván leszállott lováról, Sangarre közeledett hozzá s észrevétlenül e szavakat sugta fülebe:

— Nem tudok semmi újabbat.

— Mindjárt fogunk tudni többet is, — felelt amaz. Azzal egy segédtsíztjéhez fordult s halkan valami parancsot adott neki.

Azonnal katonák nyomultak a foglyok tömött sorai közé, szuronyval és kancsukával csinálva helyet magoknak; a szurony elől hátráltak a szerencsétlenek, de a kancsuka, — e több águ szij-ostor, néha szeges vegeivel, — el-elérte némelyiket, s a vér azonnal kiserkedt, arezkon, testükön, a hol érte.

Most mely esend állott be, s Sangarre — Ogareff egy intésére — a foglyok azon csoportjához közeledett, a melyben Stroff Máriá volt. Az agg nő, a mint a cigányné közeledni látta, azonnal megértette, hogy az őt keresi. Megvető mosoly mutatkozott vékony, szintelen ajkain s szeméből a bátor elszántság tükrözött, melylyel a történendőket várta.

Sangarre az agg nő vállára tette kezét.

— Mit akarsz velem? — kérdé ez.

— Kövess.

Máriá nem szegült ellen s engedte magát Ogareff Iván elé vezetett.

— Te vagy Stroff Máriá? — kérdé ez a vallatást.

— Én.

— Visszavonod-e a miket harmadnapja Omszkban mondtál?

— Nem.

— Most is azt állítod, hogy fiadat, Stroff Mihályt, a ezár futárát nem láttad Omszkban s nem tudod, hogy ő ott járt volna.

— Most is.

— S az, a kit fiad helyett megszólitottál, nem ő volt?

— Nem; egy idegent véltem fiamnak, de meggyőződtem, hogy csalódtam.

— S azóta nem láttad fiadat, itt a táborban, a foglyok között.

— Nem láttam.

— Vigyázz! a fiad itt van a táborban, foglyaim között. Nézz körül, s ha ráismersz, mutasd ki. Valamennyi fogoly előtled fog ellépdelni s ha fiadat ki nem mutatod, annyi kancsukaütést kapsz, a hányan elléptetnek előtled.

Ogareff jól tudta, hogy a szibériai nő semmi fenyegetésre nem fog szólni; de el volt határozva, hogy nem marad a fenyegetésnél. S arra számított, hogy ha a nő, még az ostarutak alatt sem fog vallani, fia fogja elárulni magát.

Ogareff parancsára most a férfi foglyokat egyenként léptették el Stroff Máriá előtt, a ki mozdulatlanul állt ott, s egyike sem nézett szegettebben mint a többire, s arezimai egyetlen mozdulatával sem árulta el, hogy azok közül egyben fiára ismert volna. Stroff Mihály az utolsók között volt. Ő is oly egykedvűen mutatta magát, mint a többi, s nem árulta el kilétét. Az anya és a fiu legyőzték Ogareff Ivánt.

— Most a kancsukát! — sugá ennek fülebe.

— Ugy van, kancsukát even boszorkánynak!

Erre két katona ragadta meg az öreg aszszonyt; s térdre nyomta. Ruháját leszakították róla, hogy háta meztelen maradjon. Elébe a földre, néhány súlyos ködarab közé, hegyével a mellének, egy kardot erősítettek, hogy ha mozdul az ütések alatt, annak hegye mellébe fúródjék.

Egy hóhétképű, nagy szakállú, vad tatár állt a háta mögött, kezében a kancsukával s csak az adandó jelle várta.

Strogoff Mária, meggörnyedt fővel, de nyugodtan várta a csapásokat. Míg fia, az első sorban, összeszorított öklökkel, nem bírva fekezni tovább irtóztatás felindulását, önkénytelenül egy lépést tett előre a sorból.

— Vágjad! inte Ogareff s a tatár fölemelte a kancsukát.

De e pillanatban egy erős kar ragadta meg hátulról s kicsavarta kezéből a rettenetes eszközt.

Strogoff Mihály nem bírt túrni tovább. Ichimben eltűnt a korbácsot, magán; de anyját megkorbácsoltatni engedni, ennyire a férfi kötelességére nem uralkodhatott a fin érzelmei...

„Vágjad!”

felbontotta a levelet s mohón végig futott rajta; azután elől kezdte s nagy figyelemmel újra elolvasta. Azután összehajította s belső zsebébe rejtette, s parancsot adva az indulásra, a tábor élére állott és megindult hadaival és foglyaival Tomszk felé.

Tomszk, 1607-ben alapított város, Szibériának épen közepén, az ázsiai Oroszország legnevezetesebb pontjai egyike, ámbár kormányzat székhelye Omszk maradt akkor is, midőn Tomszk, évtizedről évtizedre, Tobolszk és Irkutsk rovására folyvást emelkedett.

Az emir Tomszkban várta csapatait. Nagy ünnepélyek, valódi orgiák a diadalmamornak, készültek azok elfogadására. A bevonuláskor, melyre az emir maga, főhadsegédei és tanácsosai kíséretében, büszke lovaikon ülve, az érkezők elébe kivonult, Ogareff Iván bemutatta csapatai főbb tisztjeit Feofár-khánnak, s azután kevélyen mutatott foglyai nagy csoportjára, kiket maga után hurezoltatott.

E foglyok közt egy sem volt fontosabb

Egyveleg.

— Titokteljes csillag. Leverrier párisi csillagász kiszámította, hogy e hó 2. és 3-dika között „Vulcan” bolygó a naptányér előtt fog elhaladni. Az elvonulásnak éjjel kellett történnie. Jelentés a megfigyelésről még nem érkezett. A „Vulcan” a csillagászat talányai közé tartozik. Eddig annyit tudnak róla, hogy a „Mercur” pályáján belül forog a nap körül, s így ahhoz közelebb áll. Távolsága a naptól 35 $\frac{1}{2}$ millió mérföld; körfutását végezi némelek szerint 19, mások szerint 42 nap alatt. Ebből áll tehát Vulcanon egy év. A bolygót magát még a csillagászok nem látták, mert oly közel fekszik a naphoz, hogy annak világossága teljesen elenyészteti. Csupán számítás útján tudják, hogy ott egy ily pályafutású bolygónak kell léteznie. Csak ha a nap előtt áthalad, vagy teljes napfogyatkozás esetében lehet látni e bolygót. Ha ezuttal nem lehetett volna megfigyelni az átvonulást, a csillagászok minden reményüket az 1878-diki teljes napfogyatkozásra helyezik.

— Beszélő majom. Az 1878-ra tervezett párisi közkiállítás egyik legnevezetesebb tárgya min-

Az Ogareff képre vágott.

STROGOFF MIHÁLY UTAZÁSA.

Ogareff Iván célzott ért.

— Te vagy Strogoff Mihály, kiálta föl diadalmasan. Strogoff nem felelt.

— Ah! — folytatá, s egészen hozzálépve s szeméi közé tekintve: — hiszen ez az ichimi ember!

— Az vagyok, mennydörgő Strogoff. S a tatár kezéből kicsavart kancsukát magasra emelve, az Ogareff képre vágott vele.

— Ez ugyan visszaadta, szólt a nézők egyike mellette álló társához, francia nyelven. A két hírlapíró volt, a kik, mint Ichimben, most újra tanúi voltak a Strogoff és Ogareff között történeteknek.

Egyszerre húsz katona rohant a vakmerőre, kicsavarták kezéből a kancsukát. Megölték volna, de Ogareff megtiltotta. A vér ömlött arcáról a szíjostor csapása nyomán, de elfojtotta dühét és fájdalmát.

— Ez ember az emir ítélete alá esik. Kötelességem megmotozzátok ki.

A megkötözöttnél megtalálták a császár pecsétet. Ogareff, letörülve arcáról a vért,

mint Strogoff Mihály, ki megkötözve s a mellett keményen őrizve hozatott a táborral. Anyja, és Nadia, ki az agg nőtől nem akart elszakadni s inkább maga is kitette magát a kegyetlen bánásnak, közelében voltak.

A foglyokat elléptették az emir előtt, s mindeniknek porba kelle előtte borulnia.

Nadia után jött Mária, s mivel nem elég gyorsan borult le, egy durva katona lelökte a khán előtt. Strogoff Mihályt a düh emésztette, s mikor következett a sorban, nem borult le az emir előtt.

— Térdre! — kiálta Ogareff.

— Nem! — felelt ő hidegen, de elszántan.

— Meghalsz!

— Meglehet, de azért arczodon marad a kancsuka jegye.

Ogareff e szóra elhalványodott.

— Ki ez a fogoly? — kérde az emir.

— Egy orosz kém, — felelt Ogareff.

S e szóval ki volt mondva Strogoffa a halálítélet.

(Folyt. következik.)

denesetre a Braziliából küldendő beszélő majom leendő. E majmot anyja öléből vették el, miután anyját, a midőn épen egy görénnyel csizvakodott, bizonyos Coulembart nevű uri ember az Amazon vidékén tett vadászalkalozásai alkalmával meglötte. A kis Larousse Jankót — így nevezték el a majmot — egy négermő gondjaira bízta, kinek szokása volt mindegyre a „Carramba” spanyol szót emlegetni, mely valami szelíd kiromkodásnak kifejezése. Csakhamar észrevették, hogy a majom e szó első tagját megtanulta, és tisztán tudta kiejteni. Ezután lassanként megtanították a „papa”, „mama”, „Maramon” (Amazon) és „Brazília” szavakra is.

— Ujabb gyógyszer az ebdüh ellen. Egy orosz orvos állítólag biztos gyógyszert fedezett föl a vészesség ellen a Xanthium Spinosa nevű növény leveleiben. E növény gazdagon tenyészik Podoliában, nyugati Oroszország egyik tartományában, mely Galiciával határos, és Franciaország déli táján. A leveleket meg kell szárítani és porrá törni s e porból kilencz grammnyi felnőtt egyén, s annak fele gyermek számára, három héten keresztül naponta háromszor bevéve, állítólag elég, hogy e borzasztó betegségből kigyógyítsa.

A tatárjárás Magyarországon.

(Egykoru arab, mongol és kínai források szerint.)

Dr. Bretschneider E., a pekingi orosz követ-ség orvosa, Ázsia középkori történelmének és földrajzának kitünő buvára, közelebbről igen érdekes munkát adott ki angol nyelven * egy régi kínai térképről, mely a XIV. század első felében készült. E térkép igen érdekes régi okmány, mely világos képét tárja elénk ama földrajzi ismereteknek, a melyekkel a khinaik (vagy inkább a mongolok) a XIII. és XIV. században a tulajdonképeni Khinától nyugatra eső tartományokról bírtak. E durva, kezdetleges kivitelű térkép amaz óriási nagy munka utolsó maradványa, mely a mongol birodalom intézményeinek ismertetésére volt írva és a XIV. század első felében látott napvilágot. Bretschneider kettős alakban mellékelte könyvéhez a kínai térképet; az egyik az eredetinek hű másolata, csupán azzal az egy változtatással, hogy míg a jezsuitáknak Khinába érkezése előtt a kínai térképeken dél mindig fölül, észak meg alul volt, ő az európai olvasók kényelméért — mint nálunk szokás — északot felül, délt meg alul helyezte; a másik térkép pedig az eredetinek kínai nyelven írt szövegét latin betűkkel adta vissza.

Közép- és Nyugat-Ázsiának, sőt keleti Európának is több mint száz helyneve olvasható e régi térképen kínai betűkkel vagy jobban mondva írásjegyekkel oda rajzolva; és miként Bretschneider mondja, s könyvében be is bizonyítja, e helynevek, alig öt-hat kivétellel, könnyen azonosíthatók Ázsia különböző helyeinek földrajzi énevezéseivel, a mint ezek az egykoru mohammedán írók műveiben és a középkori európai utazók elbeszéléseiben föltalálhatók. A régi térkép címe a következő: *Yüan king shi ta tien si pei pi ti li t'u*, vagyis: Térkép a Yüan uralkodó család King shi ta tien-jéből, mely a (tulajdonképeni Khinától) északnyugatra eső tartományokat ábrázolja. A King shi ta tien terjedelmes mű volt a mongol uralkodóház intézményeiről, melyből azonban csupán egyes töredékek maradtak fenn.

Ez érdekes térkép ismertetésére írta Bretschneider a szóban levő munkát, melyet „tiszteltelelel” Vambéry Ármán tudós hazánkfiának is megküldvén, ő volt szíves figyelemzettetni minket arra, hogy e könyvben a mongolok (tatárok) magyarországi hadjáratára vonatkozólag oly adatok is vannak, melyek hazai történe-szeink előtt aligha nem teljesen ismeretlenek s már eredeti voltak és eredetiségök miatt is megérdemlik, hogy azokról a „Vasárnapi Ujság” útján hazai olvasó közönségünk tudomást szerezzon.

Bretschneider a magyarországi tatárjárás történetét előbb nyugoti s főleg magyar kulfók nyomán adja elő, természetesen csak röviden; azután e nyugoti adatokat egykoru mohammedán írók foljegyzéseivel hasonlítja össze, s végre a kínai (vagy mongol, mert akkor Khinában is mongolok uralkodtak) történetészeknek hazánk-ról és nemzetünkről szóló irataiból közli a hazánkbeli tatárdulás eseményeit. A szöveget magyarjázó jegyzeteket és fölvilágosításokat, egynek kivételével, mind a Bretschneider könyvéből vettem át. A könyvnek ránk vonatkozó része a következő:

* Notices of the mediaeval geography and history of Central and Western Asia. Drawn from Chinese and Mongol writings, and compared with the observations of Western authors in the middle ages. By E. Bretschneider, M. D., Physician to the Russian Legation at Peking. London, 1876. — (Közép- és Nyugat-Ázsia középkori földrajza és történelmére vonatkozó jegyzet; kínai és mongol iratokból összeszedve és a középkorban élt nyugoti szerzők észrevételeivel összehasonlítva. Írta Dr. Bretschneider, a pekingi orosz követ-ség orvosa London, 1876.)

I. „Mikor a mongolok Keleti-Európát elpusztították, IV. Béla uralkodott Magyarországon. Birodalmának északi határát a Kárpát-hegység képezte, míg délfele az Adriai-tenger öbléig terjedett az. 1239-ben kutának, a Kumánok¹ khánjának, lakhelyet adott birodalma területén, negyvenezer családdal együtt, kik a mongolok elől menekültek oda. Oroszország, Lengyelország, stb. fejedelmek, a kik a mongolok kardjai elől megfutottak, szintén Magyarországon kerestek menedéket. Kután fölvetve a keresztényen valást; de csapatai, nem tudván ellenállni természetesen hajlamaiknak, elpusztították mindazon vidékeket, a melyeken átvonultak, miáltal fölingerelték a magyarokat; Kután pedig azzal gyannusítván, hogy a mongolokkal egyetért, a nép 1241-ben meggyilkolta. Erre a kumánok (kunok), ily módon a magyarok nyílt ellenségeinek nyilvánítván, a Duna melletti Bolgárországba vonultak s utjokban mindent elpusztítottak.

„Mialatt a mongol hadsereg egy része Lengyelországot, Sziléziát és Morvaországot pusztította, a főereget, melyet Batu maga vezérelt, 1241-ben Magyarország ellen indult. Azonban ezt megelőzőleg egy száműzött angol, ki akkor a mongoloknál szolgált, Belához küldött, hogy ezt megadára szólítsa fel. Batu 1241. márciusában érkezett Béla király birodalmába, az ugynevezett Orosz kapun, a Kárpátok egy szűk hegyi útján keresztül. Peta, ki csapataival Morvaország felől nyomult előre, valamivel később érkezett Magyarországra, a Magyar kapu név alatt ismert szoros uton. Kadán herceg és Subutai tábornok csapataikat ugyanakkor Kunországban (Moldva) keresztül vezették Magyarországra. Béla az osztrák határra küldötte családját, maga pedig a fővárosban maradt. Batu egyenesen Pestnek tartott, elpusztítván és kirabolván az országot, a hol csak áthaladt. Mikor a fővárosához érkezett, a magyarok még nem voltak elkészülve a harcra. Amde a kalocsai érsek kitértést kísértett meg Pestről, hanem a mongolok megverték, úgy hogy életét is csak nehezen tudta megmenteni. Mikor a váradíri érsek (archbishop) csapataival megérkezett, ismét elhatározta az ellenség megtámadását. A mongolok, kedvencz hadi szokásuk szerint, azon az uton, melyen jöttek, visszavonultak s ekkor a magyarok üldözésekre indultak. Béla király a Sajó² (Sajó) folyó nyugoti partján ütötte föl táborát, közel ahhoz a helyhez, a hol a folyón hid vezetett keresztül. Minthogy azt hitték, hogy csupán ez a hid az egyedüli hely, hol a mongolok a folyón átkelhetnek, s melyet nagy mecsérek körvelezték, védelmül ezer embert állítottak oda. Amde a mongolok, kik eleinte öt mérföldnyi távolságra táboroztak, éjnek idején hirtelen rajtok ütöttek. Egyik részök keresztül gázolt a folyón, míg a többiek öt hatalmas löszerből³ álló ütegek segítségével a hidat elfoglalták. Reggel észrevették a magyarok, hogy hátulról is meg vannak támadva; roppant vere-séget szenvedtek s nagyobb részüket legyilkolták. Azonban Bélának sikerült elmenekülnie s a Kárpát-hegység közti levő Turóc várába futott. Néhány nappal ezután a mongolok Pestet elfoglalták.

„Mialatt ezek az események Magyarországon szíven vége mentek, Kadán herceg Erdélybe nyomult. Miután már három napig erdőn át haladt előre, hirtelen Rudanhoz, egy a hegyek között fekvő német városhoz érkezett. A várost a mongolok bevették s Arscalde grófot 600 emberből álló német csapatával együtt foglyul ejtették. Ezután Kadán Várad ellen vonult, melyet könnyű szerrel bevett és elpusztított. Azonban a vár elfoglalásával kissé meggyúlt a bajuk a mongoloknak. Tovább haladva Szent-Tamára s innen Perg nevű nagy városhoz⁴ érkeztek,

¹ A kumánok (kunok) nem mások, mint a mohammedán írók kipecek-jai és az orosz évkönyvek polovtjai (palócok). Kután az orosz évkönyvek Kotian-nak, a palócok khánjának nevezik. (Mi magyarok Ruthen-nek neveztük).

² A Sajó a Tisza egyik mellékfolyója. Pesttől északkelet felé körülbelül 100 angol mérföldnyi távolságra esik. ³ Katapult, a régiek nagy lövé gépe, mely aczéllal és erős hur segítségével nagy nyilakat, lándzsákat és gerendákat szórt az ellenségre. — S. L.

⁴ Bretschneider szerint az Erdélyben meglepőlt szászok egy városa, de nincsen megnevezve; melyik (E város Rudna bányahely volt a szászok földén).

⁵ Bretschneider nem mondja, hogy melyik város értendő Perg alatt.

mely egy heti ostrom után megadta magát. A mongolok a fogly magyarokat, kunokat és oroszokat kényszerítették, hogy az ostromban részt vegyenek. Néhány nappal később Kadán az egresi zárdát foglalta el. Ezután bihetőleg Batuval egyesült; de az évkönyvek hallgatnak erről.

„A mongolok 1241 egész nyarán és őszén Magyarországot sikkján tanyáztak a nélkül, hogy valami hadműveletre vállalkoztak volna. A következő télen, mikor a Duna be volt fagyva, átkeltek a folyón, s megtámadták és feldúlták Esztergom városát, de a várat, melyet Simeon gróf védelmezett, nem tudták bevenni. E körülmény visszavonulásra kényszerítette őket. Mialatt Szent-Márton erősségét (Pannónhalmát) ostromolták, futár érkezett, ki a Nagy-khán halála hírért s egyszersmind azt a parancsot is hozta, hogy térjenek vissza Mongolországba.

„A mongolok tehát 1242-ben oda hagyták Magyarországot; csupán csak egy csapatot hagytak vissza Béla király üldözésére Kadán vezérlete alatt. Béla elhagyta Turócot és családjához ment Ausztriába. Innen Zágrábba utazott s 1242. nyarán ott töltötte; de a mint megtudta, hogy Kadán közeledik, Dalmáciába menekült, előbb Spalatóba; innen Záhraba ment. Végre egy kis szigetre vonult, az utóbbi helység közelében.

„Kadán Tót- és Horvátországba sietett, megjelent Spalatóban, ostrom alá vette Clissa várát s az egész március hónapot (a mint lát-szik 1243-ban) a tengerparton ania szigettel átellenben töltte, melyen Béla király tartózkodott. Ezután a mongolok feldúlták és kirabolták Cattaro, Suagio és Drivasto városokat. Végre Kadán Szerbián keresztül vonulva Batuval egyesült.”

Sámi Lajos.

A növényvilág lelkesége.

(Nyárlakonyi álmadozások.)

A nyári alkony hűvösén, mikor a vén ember kiegészít pipájával egyedül marad a bodzafa árnyékában, és magát a dohánypörnyével behamvazza, csodálatos kérdések megfontolására tűnődik magában. Elmegy tapogatózva a közel sűrűdörög a Séolig, a Hadeszig, kérdezősködik, — fejti, gombolyítja a rövidülő fonalat, melyet a halál tart feszítve karjain, — rángatja az iszonyu motort, míg a fonál bele nem szakad, melynek kezdő végét többé meg nem találja.

A hit nagytűt üvegben megkeresi a bele szakadt fonal végét és egy nagy eszmét kötvé rajta, tovább gombolyítja a végtelenig.

Multkor egy kérdés felett tűnődtem magamban, mely kérdésre felelni tudtam valamit, és ezt a valamit le is írtam könyvembe, melynek annyi levele elrongyolott már. Talán akad valaki, a ki megért. A kérdést a bodzafa sugta fülembé, titkosan.

Van-e a növénynek öntudatja, Ha levelet, Az estiszel hajtogatja?

A kérdés tehát, mely felett a nyári alkony ólén álmadozni indultam, egyszerűen ennyiből áll: Van-e a növényvilágnak lelke, van-e öntudatos életnyilatkozata? Erre a kérdésre felelni csak azoknak segédelmével és tudományával lehet, a kiknek gondolatvilágában már ez a kérdés megfordult, és ha én erre a kérdésre most csakugy a magam emberségéből felelnék, és állítanám, hogy igenis van: a magyar fűszerárús — materialista — nem hinne nekem.

Állításom mellett, három, kezemügyébe eső, becsületes német tanut hívok fel; az egyik Fechner Ágoston, ki mint berlini természetbúvár 1848-ban egész könyvet írt a növények lelki életéről. A könyvnek címe Nanna. Fechnernek egész tudományos életműködése olyan mint egy virág. Az ember életvirága a költségetben, a képzelődés babiloni kertjeiben nyílik; azért hogy ennek virágzairmai lehullanak, azért hogy őket a realizmus letépi, azért kebelebe rejte takarja az élet gyümölcsét, paradicsomalmját. A másik Autenrieth. A harmadik a hirnemes Hartmann: Das Bewusstsein im Pflanzenreiche. Ismét Hartmann! kinek tudatlan böcsészeti rendszerében annyi tudomány hemzseg.

I.

A lelkeség, s ennél fogva az öntudat birtokából, csak zsidóul és keresztényül volt a növényvilág kitiltva, vagyis csak zsidó és keresztény elveknél fogva tették a növényvilágot lelkettenné. Korunk még nem bírta egészben a lélek és test között felhanyt szelés nagy árkat áthidalni, csak egy keskeny pallót vetett át rajta, melyen, nagy ügyvel-bájjal, az állatokat átvette ismét az emberekhez.

Lelkes állat már van, hanem lelkes növény, azaz lelkes uborka Nagy-Körösön, lelkes tök Keskemetén, lelkes dohánylevél Czeglédén: ez már nem fér a háromvörös fejébe. Pedig van ám! Mikor például a czeglédi fiu az útféle ültetett fát, növényt elpusztítja, nem azt árulja el, hogy a fának, hanem azt, hogy neki magának nincs lelke.

Nem csoda, hogy korunk a növényvilág megelkesztéséhez felmagasodni, vagy felmagasodni nem birt. Ez a mi anyagot evett korunk, mely az állati és emberi magasabb functiókat is, anyagi mechanizmus- vagyis közörlükérforgás gyanánt veszi!..

Ha a kérdést jól megfigyeljük, úgy találjuk, hogy a növényben magában benne van, elsőben is, az önmagát *kiféleképző* vagy bontogató tehetőség, a mi pedig ugyanaz, vagy olyanféle, mint bennünk a lelkierő. Ha benne van, ugy-e hogy bír vele? A mi tehetőség bennünk nincs, azzal mi se bírunk.

Azután van a növénynek, magára és környezetére ható, *gyógy- és tisztító tehetősége*. Együnk csak sok cseresznyét, vagy éretlen barackot, vagy szedje a léány a Lomnicz alatt a digitális, a gyűszűvirágot: a növénylélek beleköltözik, és megvan a híres metempsichosis.

Azután még van reflektáló, vagy magába visszakanyargó mozgása, lelkierője. Nyuljunk csak hozzá a momordikához, vagy a *ne nyúlj hozzám* kényességéhez, majd meglátjuk!

Sőt van a növényvilágnak *ösztöne* is, mely kivált a *szépnek* tündérvilágában nyilvánul, bírja ezeket mind, az állatokkal együtt; és ha ugyan ezen öntudatnélkülieknek fogott jelenségeket az állatországban az állatlélekből eszholjuk ki: mint szikrát a kovaköböl, kérdés, miért ne lehetne ez épen úgy a növényvilágban is?

Tegyük fel, hogy a növény, a benne levő lélekre utaló működéseket, ne bírja az állatélet szellemi magasságig felénkíteni, hanem ezek, mint a tekenőzek, csak a testiesség iszapjában pislogjanak, és feszlegjenek; mikor a növénylélek a maga körében s gyűrűzeteiben, épen olyan tökélyest vagy még tökélyesbet alkot, mint a milyent alkot és rak az állatlélek: nem látom át, hogy miért lenne épen a növénylélek *nemlélek* a teremtet világ nagy műkiállításában? ... Érdemjelt neki! Sokkal inkább mint a debreczeni mézeskalácsosnak vagy csizmadianak.

Az állatlélek, mint a gyármunkás készből dolgozik akkor, mikor a növénylélek a makacs, az emészthetetlen, szertelen anyagokat magasabb organikus czelokra dolgozza fel, azaz: az állat eszik és emészt, lelke erre a két funkcióra ügyel; a növény ezt így durván, így habsolva nem teszi, hanem a helyett a makacs föld fényesre köszörült porából, és eluzott sóprizmáiból mossa a gyémántport, mit a virágok, pl. a bársonyka szirmajra hint.

II.

Kutassuk, vagy keressük mélyen, mint a kutak vizét a növényvilág szerves bontakozó, vagy képzőtehetőségét, párhuzamban az állatország ilyen tehetőségével, kivált azért, hogy ha kénytelenek vagyunk az állatoknál ezt a tehetőséget a lélek, kénytelenek legyünk itt is ugyanazon tehetőséget a növénylélek kezébe adni.

Egy kaptára dolgoznak mind a két műhelyben, mind az állat, mind a növényélet két nagy gyárában, a továbbfejlődés mind a két helyen nem egyéb mint az organizáló *léleknek* folytonos küzdése, az anyag bontó és idomtalnitó hatalmával.

A különféle szerves alakulásoknál mindennél a *sejtek* képezik a vegytani műhelyeket, ezeknek a sejteknek folytonos valókozása vagy tapadása, telése vagy ürülése egyedül eszkoze a külső megtermésének. A munkafelosztás épen olyan szigorú egyik, mint a másik műhelyben, egyik sejt egy, a másik más elemet készít, valamint az állattestben a sejtek csonttá, izommá, ideggé, sejtzövetekké idomulnak, úgy idomul-

nak a növénytestben bél, kéreg, nedv, keményítő stb. sejtekké. Mindegyik sejt, a sejthártyák szivacszerűenél fogva, csakis azokat az elemeket szedi el, melyeket felhasználhat, a feleslegesen tulad mint miként a gyomor tulad a salaknak. Valamint egy egész növénynek, és valamint egy egész állattestnek, úgy mindegyik sejtnek saját vérkeringése van. Hálész egyszer, egy hét hüvelyknyi borág után, egy üvegsövet ragasztott, és az üvegsőbe eresztett higanyoszlopot, az elszorított borágndev 38 fok magaságig nyomta föl. Ez az erő, kiszámítva Hálész után, épen ötannyi, mint egy ló hátulsó lába ütérének ágaskodó ereje.

III.

A szervek a növényvilágban még talán czélszerűebbek mint az állatvilágban, az állati ösztön nyomára sok helyen nem akadnak a növények házhelyes országában, de ezt a hiányt a növénynél valami szerves mechanizmus pótolja.

Ezen az uton, több növény az elfogdosott állatok rohadat hullájával táplálja magát. Például, az ismeretes takácsvakarónak — dipsacus fullonum — egymást hátáló levelei egy csészét csinálnak vagy eszkábálnak a szár körül, mely az esővizet meggyűjtve belefojtja a rovarokat.

Ez, ennek a növénynek, a berzes takácsvakarónak tápcsémegéje.

A Dionaea muscipulának — légszatyor — mindegyik levelén egy-egy tászkája, pófája, vagy szatyra van, belül a kaszatömlőz alakú nyeldek, hat fulánkjával, a szatyornak két széle, mint sok helyen a kapu szegélye, érdes pillákkal, az egész tászkának vagy szatyornak szájpada, inye, édes mérget izzad, melyet, ha a rovar megkíván és torkosodik, akkor a szatyor két ajaka becsapódik, magát csak akkor látva el megint, mikor a szegény rovar megszűnt kapálódzni.

Mindekelte még a növény, a rovar fel-emészténé, megkoconyázza előbb, mint mi szoktuk megkoconyázní a halat vagy a disznó-lábat, hogy csuszósabb legyen.

IV.

Oh, az a képzelődés! Hova marad tőle ez a hideg számoló világ, mely ha istenét logaritmuskokban kiteni — exponálni — nem képes, azt meg tagadja?

Már most hát, engedve a képzelet áramlatának, képzeljünk egy nagy sárrétet, melynek álló vizeiben, olyan ludéga alakura sodrott levelek vagy inkább tömlők üszkálnak. Ennek a tömlőnek egyik vége zárt, a másik tátott. A tátott extremitált és ennek karimáját ingerlékeny berzenkedő *fan* szegi.

Ennek a hengeralku tömlőnek szegélyéhez érvén a rovar, a fan ennek a rovarnak nyakára hurkolódik és azt a tömlő mérgezett torkolatába fojtja. Itt van talált képmása a szerves testekkel táplálkozó növényfajnak.

Eddig azt hittük, hogy az állatvilág eszi, falja a növényvilágot, most már látjuk, hogy a növény táplálkozik állattal. Egy nagy kenyérfa hány milliárd ázalékot nyelhet el, ez a kenyérfa szintegy kérdőzik a maga nemében, mint az a hosszú nyaku állat, mely levelei után ölti nyelvé. Ki hallotta a növényvilág kérdésését? Az *öntudatos, a lelkes élet* mindmegannyi nyilatkozatai az organikus élet legalsó fokain!

A nyári alkony fényfogyán ilyen képek mosolyognak, nyelik egymást, szülik egymást. Mint a felleg, melynek szélét villámszalag futja végig. Kikádja a felleget a felhőnek tátott szája, míg lefojtja egy másiknak korszóvátja. *

Dobos János,

* Korszóvát növénytani szó, aritmus, a növénymagzó nyakraválója.

Az oroszlan meg a nyoma.

— Karezolat. —

Schiller népballadát irt a keztyűről, de nagyon szomorut. A mit mi elmesélünk, az se nem szép, se nem ballada, se nem szomorú.

A löversenyen egy özevgy grófnőnek leszádát a keztyűgombja.

Az udvarló lovag fölkapja, átakarja nyujtani, de meggondolja magát:

— Grófnő, tegyen engem boldoggá, engedje

át ez... csekélységet, legkedvesebb *csók*aim közé fogom sorozni. Hígyje el, grófnő, nem képzelteti, mennyire boldoggá tesz vele.

— Ugyan ne esdekelyen annyira, — válaszolt a grófnő — egy keztyűgombért! Hisz ennyi fáradsággal megkaphatja az egész — kezét.

A gavallér aligha nem kapott többet, mint a mennyit kívánt.

No tökéletes azonképen járt most a diplomácia.

Fenyegetődzött kollektiv nótával, ultimatummal, flottademonstrációval, katonai megszállással, hadüzennel, hogy a török portát rábíra a fegyverszünet elfogadására. Jáltak a nagykövetek ki s be a fényes kapun, hol édesen mosolygva, hol hajlongva, hol fenyegetőleg kardot csörgetve. Az egészek nem volt egyéb czélja, mint a hajthatatlan, konok, makacs törököt fegyverszünetre kapacizálni.

Végre a porta megunt a dolgot, határozott s kijelenté, hogy jól van, enged a diplomácia akarátának s kész elfogadni a fegyverszünetet, — egy álló félesztendőre.

A diplomácia most épen olyan képet csinál, mint a minőt az a gavallér csinálhatott. Félesztendei fegyverszünet! Hisz ez egész béke! A hosszú tél alatt talán még ki is talál fagyni a szerbekből a harci láng! S akkor mi az ördögnek építettünk mi stratégiai vasutakat, minek vásároltuk be a posztógyárak minden szövetét katonaköpenyeknek, minek csináltattunk egy millió pár bakkanosot, mi czéloból öntöttünk Kruppot, Uchatust és Armstrongot, minek keltettük lábra a seregeinket, s minek vittük vizre páncélos hadihajóinkat! Mind ez a nagy költség és erőfeszítés kárba vesszen most? De azt már nem engedhetjük! Barátom porta, a te félesztendő fegyverszüneti ajánlatodat — ezt jelentik a legújabb sürgönyök — Európa nem veheti komolyan. Félesztendő! Még igazán kitalálóatok békülni e hosszú idő alatt, s vége lenne a czirkusi mulatságnak, melyet olyan szépen megindítottatok. Igen is, én, Európa, irtózom a vértől, elkövetek mindent, hogy ontását megakadályozzam s csak azért készülő háborúra, mert békét akarok — de nem ilyen hosszút.

Egy szóval a diplomácia szörnyű elégületlen magával, hogy túl lött a czélon. Ez a török meg olyan bolond, hogy mindent oly komolyan vesz.

Valóban illusztrálni lehetne a mostani helyzetet. A diplomáciát le lehetne pingálni, mint vadászt, a ki az oroszlan (béke) nyomát tudakolja a török favágótól. A favágó aztán azt mondja: „Nézd, uram, ime itt van az oroszlan maga”. Mire a vadász eldugja puskáját s azt mondja megszeppenve: „Nem keressem én az oroszlant, hanem csak a — nyomát.”

Ha pedig valakinek az volna e felfogás ellen a kifogása, hogy a békét vérengző oroszlannek festeni nem való, arra azt válaszoljuk, hogy „ott vannak a komáromi galambok, ha azokat használhatják hadi czelokra s csinálnak a szelid állatból háboru madarát: mért ne jelképezhetne ugyanannyi joggal az oroszlan békét.”

S a hasonlat a jelen esetben annál inkább talál: mert a béke nyomaait kereső nagyhatalmak csakugyan megszeppentek, mikor a török eléjük vezeti magát a — békét.

Nem kell nekik, csak a — nyoma.

Simplex.

Irodalom és művészet.

— „Gazdasági könyvviteli naptár 1877. évre.”

Kodolányi Antal e czim alatt egy új vállalatot indított meg, melynek czélja a gazdasági könyvvitelt főleg a kisebb és közép gazdaságokban általános megmonosítani. A helytelen gazdálkodásnak egybebe között az is egyik fő oka, hogy a gazdálkodás nagy része nálunk nem szokta még meg a pontos könyvvitelt, mely minden nemű költségekről és bevételről számot ad, hogy a gazda az év végén tudhassa, miként áll bevételi és kiadási mérlege, mely gazdálkodási ágak a legháldatosabbak, s hogy a kiadásokban hol mutatkozik hiábavaló költsékezés, szóval, hogy a takarékosagot miben lehet és kell gyakorolni, s így a tökélepszést elősegíteni. Kodolányi könyvében a szokásos naptári rész előrebocsá-

tása után világos, s mindenki által megérthető utasítások foglaltatnak a gazdasági könyvvitelről s aztán következnek a könyvvitelre fenntartott rész egészen úgy berendezve, a mint azt a gazdálkodás természet megkívánja. A nagy negyedret keménykötésű könyvviteli naptárt az első magyar vonalzó intézet nyomta és adja ki. Ára 1 ft 50 kr.

— A „Protestáns árvaházi képes naptár” is megjelent az 1877-ik évre. E naptár jótékony czélját czimében is mutatja, mert tiszta jövedelme a budapesti protestáns árvaház javára fordítatik. Nehány, németből fordított vallásos költemény, s egy Lamartineből áldogozott verses „Ima”, meg Dalmady Győző és Fejes István egy-egy költeménye; egy czikk az új árvaházról, mely a jövő tavasszal fog épülni, Székács József arczképe és életrajza s „A hazugság hazugság” czimű vallásos elbeszélés, protestáns körökben jól ismert, de meg nem nevezett írótl; „Okos babonák” és egyéb érdekes és gyakorlati apróságok képezik tartalmát, melyből mai számunkban Dömötör János költeményét mutatvány gyanánt közöljük. Ára most is 30 kr s Budapestten Hornyánszky Viktornál jelent meg.

— „A joghallgatók zsebnaptára”, melyet már negyed éve Leitner Ferencz szerkeszt, megjelent a 1876/7-ik tanévre is Eggenbergeréknél. Ára 1 ft 20 kr. A naptári részen kívül a joghallgatóknak szükséges közleményeket tartalmaz, többek közt az összes jogakadémiák s az egyetemek jogi fakultásainak, tanárainak névsorát, órárendet; továbbá a tanulmányi s fegyelmi szabályzatokat, a szigorlatokra vonatkozó rendeleteket stb. Végül jegyzéknapló is van benne.

— Uj térképek. Az Eggenbergerfele könyvkereskedés kiadásában ujabbán ismét két csinos térkép jelent meg. Az egyik Magyarországot ábrázolja az új területi beosztás szerint színezve, a másik Európát. Az előbbi ára 50 kr, az utóbbi 40 kr. Mindkettő fél ívrét alakú, szépen van kiállítva s olcsóságánál s czélszerű alakjánál fogva iskola használatra alkalmas. Ezeket kívül ugyancsak az Eggenbergerfele könyvkereskedésben népszerű iskolai használatra megjelent Magyarország és Európa kis alaku térképe (ára egynek-egynek 20—20 kr.); továbbá Magyarország térképe az új megyei felosztás szerint nagy ívrét alakban is, melynek ára 1 ft.

— Folyóiratok. A „Századok” októberi füzeté legnagyobb részben a m. történelmi társulat az évi. 21—23-iki gőmörmei gyűlésével foglalkozik; Ipolyi Arnold elnöki megnyitóbeszédét, Szilágyi Sándor értekezését, Nagy Iván zárbeszédét, Deák Farkas, Szilágyi Sándor jelentéseit, stb. tartalmazza. — A „Természettudományi Közlöny” októberi füzetében két tanulmány van. Egyikben Balogh Kálmán egyetemi tanár értekezik az agy életéről, a másikban Déry Miksa szól Dreyer W. után az alvás okairól. A számok apróbb közlemény közt Herman Ottótl találunk indokolt felszólalást az ellen, hogy a bucsudjárd helyeken betegek és egészségesek a közönséket csókolgatják, s ezáltal a ragadós nyavalyákat terjesztik. A könyvkiadó vállalatra eddig 1430-an irtak alá. Legközelebb Johnson, „Hogy nő a vetés?” czimű műve s Greguss Gyula válogatott értekezései fognak benne megjelenni. — A „Magyar mérnök- és építész-egylet közlönye”-nek 8—9-ik füzeté, a „Műegyetemi lapok” s a „Magyar közlekedésügy” októberi füzeté, mindenik változatos szaktartalommal, megjelent. — A „Figyelő” irodalomtörténeti közlöny októberi füzeté két eddig csaknem egészen ismeretlen írónak: Döme Károlynak és Sinai Mező Istvánnak emlékeztetést eleveníti föl. Mindketten irodalmunk újraébredésének korszakában a mult század végén s a jelen század elején munkálkodtak. A füzet kisebb közleményei közt érdekes a magyar tudomány-egyetemen 1790-iki folyamódása parlamenti képviseléstés ügyében; Horváth Ádám három levele Kazinczy Ferenczhez; az irodalomtörténelmi repertorium Szinyvetől stb. E folyóirat Aigner Lajos kiadásában havonként egyszer jelenik meg, s előfizetési ára egész évre 8 ft, egyes füzet 80 kr.

— Uj lapok. E hó végén kezdte meg pályafutását a „Szolnok-Doboka”, mely Pánczél János szerkesztése mellett Deésen hetenként esütörtökön fog megjelenni. Előfizetési ára évnegyedre 1 ft 50 kr. — Debreczenben pedig Kutasi Imre szerkesztése

mellett „Debreczen-Hajdumegyei Közlöny” czim alatt vegyes tartalmu hetilap indult meg, s előfizetési ára 1 ft 50 kr. Mind a két lap első száma tartalmasan van szerkesztve.

— Az időszaki irodalomban, mind számarány, mind tartalom tekintetében Budapest után kétséggel Kolozsvár foglalja el az első helyet. Ennek föltüntetésére a „Kelet” a következő kimutatást közli: Kolozsvárt ez idő szerint 12 hirlap, időszaki és szakközölny jelenik meg, u. m. három politikai napilap: még pedig keletkezési időrendben a „Kelet” (1871.), a „Magyar Polgár” (1867.) és az „Ébredés” (1876.); 1 szépirodalmi hetilap: a „Hölgyfutár”, 4 hetenként megjelenő szakközölny, t. i. a „Sport”, az „Erdélyi Gazda”, az „Erdélyi Protestáns Közlöny” és a „Család és Iskola”; 3 tudományos folyóirat, t. i. „Az Erdélyi Múzeum”, „A kolozsvári orvos- és természettudományi egyet. Értesítője” és a „Keresztény Magvető”. Van végre egy román zuglaposka „Lumea noua” czimmel.

— Kolozsvárti megjelent: Emlékbeszéd legid. gróf Teleki Domokos felett. Elmondotta 1876. szeptember 16-án a kolozsvári ev. ref. főtanoda nagytermében Sáni László tanár. E tartalmas beszéd azon alkalomra készült, midőn a kolozsvári reform. főiskola emlékünnepeit rendezett, az erdélyi egyházköri igazgató-tanácsa határozatából, gróf Teleki Domokos volt államgondnok érdemeinek méltánylására.

— Petőfi vend nyelven. Agustich Imre, a „Pri-jatel” czimű hazafias szellemű vend lap szerkesztője, Petőfi műveiből már több darabot fordított le vend nyelvre, s azokat összegyűjtve is kiadni szándékozik.

— „Egy világi albuma” czim alatt Kvassay Ede kiadja könnyed modorban irt rajztait és életképeit. A könyv 24—25 ivre fog terjedni, s ára 2 ft, melyet utánvéttel fizet ki a megrendelő. A megrendelések Kvassay Edehez Budapest (Sándor-utca) intézendők.

— Hegyesi Márton „A kit mindenki szeretett” czimű egykötetes műre hirdet előfizetést egy forintjával, az előfizetési pénzek november 1-ig N.-Váradra, december 15-ig Budapestre (szerviták bérháza III. emelet) küldendők.

— Pályázati határidők. A tud. akadémiánál a Deák Ferencz emlékére hirdetett költői pályaművek beküldésének határidője októ. 17-ike. A természettudományi társulat pályázatai közül pedig e hó 31-ikén jár le a határidő a folyami rák boncz- és élettani viszonyainak leírására és kultivált növényeink betegségeinek megismertetésére hirdetett pályázatnál.

— A Deák siremlékére beérkezett pályaművekre vonatkozólag az orsz. bizottság helyben hagyta a kisebb bizottság ítéletét. A jelíes levelek felbon-tatván, kitünt, hogy az első jutalmat nyert és „1867” jelíével ellátott tervezet szerzője Gerster Kálmán mérnök; a „D. F.” betűkkel jelölt második műé Girard és Reklindor bécsi építésszek; a harmadik díjra érdemesített „Ex tumulo vita est” jelíjűé pedig Kausser József és Feszl László budapesti építésszek.

— Az esztorgomi székesegyház kincstárának nagy mű- és történelmi becsű ékszereit, melyek a Károlyi-palotában rendezett kiállításon a műértő közönség köztetszésével találkoztak, a hercegrímás Beszédes Sándorral lefénképezetési és magyarázó szöveg kíséretében díszes albumban adja át közelebb-ről a nagy közönségnek.

— A fonóházi jelenetről, Izso Miklósnak, korán elhunyt szobrászunknak e jeles művéről Szász Gyula fiatal szobrász öz. Izsóné asszony folkéré-sére gyűszöntvényeket készített, melyekből egyes példányokat Izso Miklósnál (királyutca 93 sz.) meg lehet rendelni.

— Nemzeti színház. A „Bárvány” czimű francia színmű, melyet e hó 6-dikán mutattak be, középszerű darab minden tekintetben, kivéve a költőiségen, melyből semmi sincs benne. Kettőn irták: Crissafulli és Stopleaux, kiknek nevét ezuttal

olvasta a magyar közönség a színpadon, s kik ismerik ugyan a színpad titkát, hanem a külső hatás felköltésén kívül nem sokkal többre képesek. A „Bárvány” is mint majd minden francia újabb színmű, a házasságtörésről szól. Egy hercegnő, kinek férje folyton beteg, a darab hősnője, vagy a „bárvány”, mint kedvese, Thérigny gróf szokta nevezni. De a bárvány végre elveszti hatalmát, s épen mikor a férj meghal, és Andrea hercegnő özevgy és szabad lesz, kedvese épen akkor készül házasságra. Andrea, hogy boszút álljon, leszurja magát Thérigny előtt, s a berohanó embereknek azt mondja: „ő őlt meg, mert utjában voltam.” Thérigny tehát az erkölcsygyilkolásért mint közönséges gyilkos lakol, ha valóban elítéli a törvényszék, a mi már nem tartozik a darabhoz. A darab középszerű hatását jó részben a kiváló előadás s főképp Prielle Kornélia kitünő játéka segítette elő. — Az operai előadások mindig nagy közönség előtt folynak. E hó 12-én *Neszedé Anna* k. a., a kolozsvári színház tagja lépett föl „Faust”-ban, mint Margit. A közönség a régi ismerőst rokonszenvesen fogadta. A kisasszony egész előadásán látszott, hogy mióta eltávozott folyton a színpad világában élt. Játéka sokat nyert, éneke is simább és biztosabb lett, de hangja gyöngült, s folytonos rezgés kíséri.

— A népszínházban a „Kis menyecske” operette folyvást nagy közönséget vonz. E héten két kis fordított ujdonságot is mutattak be: „Álmában beszélt” Rosen Gyula bécsi írótl és „Szerelmes levelek” czimű angol bohózatot. Legjobban tetszett azonban a két darab közt előadott táncgyűzeleg. A színház legközelebbi ujdonsága az „Uj peleskeiek” czimű bohózat lesz, mely egy francia énekes darab nyomán készült, s a peleskei kaszinó tagjainak Budapestten történt viszontagságát adja elő. Előadása e hó 14-ikére volt kitűzve.

— A kolozsvári nemzeti színháznak 6 felsége az udvartartásnak művészeti czelokra szánt összegéből a most kezdődő színházi évre is utalványozta a 15,000 ftnyi segélyt.

— Uj dráma. A nemzeti színház drámbírából bizottsága szótöbbséggel előadásra ajánlotta b. Jósika Kálmánnak „Máremja” czimű 3 felvonásos drámáját, mely a lengyel szabadságharc idejében játszik.

— Uj zeneművek. „A Tolonez” népszínmű kedvelt dalai megjelentek Táborzsky és Parsch zeneműkereskedésében, énekhangra zongorakísérettel Erke Gyulától. A 7 dal tartalmazó füzet ára 1 ft. — A ter-zaavölgyi és társ kiadásában megjelentek: „Mezei virágok”, magyar népdal énekhangra zongora-kíséret és átirattal Zimay Lászlótl, ára 80 kr. — „A corsón”, francia polka, Dvorzak Ferencztl, ára 50 kr.

Közintézetek, egyletek.

— A magyar tudományok akadémia természet-tudomány és matematikai osztályának okt. 9-ki ülésén dr. Szabo József volt az első értekező, ki Görgörországban tett földtani utazásáról olvasott föl jelentést. Ez utazás czélja az volt, hogy adatokat nyerjen a Magyarország harmadlagos vulkáni képződményeiről megkezdett tanulmányához. Utána Kenessey Albert adta elő „Adatok folyóink vizrajzi viszonyaihoz” czimű értekezését. Bemutatta az általa nyolcz év alatt (1868—1875) több hajózható folyónk különböző állomásáról gyűjtött vizálási adatokat. Ezekből kimutatta, hogy folyóinkon a számbavett időközben minő napi vízszin emelkedések és apadások fordultak elő; melyek voltak a zajlás és jégállás idejének szélsőségei s a zajlások tartama. Ezután bemutatta a havonként előfordult föltétlen (absolut) és átlagos legmagasb, legkisebb és közép-vizálásokat, összegezve minden évre és ismét az egész nyolcz évre s e táblázatokból azon következtetést vonta ki, hogy a feltétlen és átlagos vízszinváltozásokból, t. i. amazokból emezekre egyenest nem következtethetni ugyan, de bizonyos okszerű összefüggést itt is látszik; az átlagos közép-vizálások pedig minden folyónkon majdnem egy időben, május hónapban érték el tetőpontjukat. Bemutatta továbbá az átlagos közép-vizálásoknak egy vonalzott képét (graphikai tábláját), mely azt mutatja, hogy folyóinknak két rendes ára-

dási és apadási ideje van. Az egyik áradás márciusban kezdődik s májusban éri el tetőpontját; míg a másik november-január hónapokra esik. Rámutatott, hogy az áradások e mintegy rendszeres és egy azon időközre eső általánossága után, később pótlásul csak ritkán szokott jelentékenyebb áradás lenni, s így a kis vizek tartama is általánossá lesz és hosszabb időre kiterjed. Kedvezőtlennek találja az ősi s illetőleg téli áradásokat, melyekben csak erősebb hideg időzvéen elő a zajlásokat, gyakran oly erőre jégképzés származik, melyet olvadások csak nagy víz szakíthat meg, s innen származnak az erős jégtorlódások, s az árkokból kiszorított víz dulásai. Ha most ezen kellemetlenségekhez — így végzébe érkező előadását — hozzá számítjuk, mint beszéde folytán kimutatta, hogy a kis vizekre évenként 45, a zajlásra és jégállásra ugyanazon idő alatt átlag 77 napot kell számítanunk, könnyű átlátni hajózásiunk nehézségeit, melyek intőleg figyelmeztetnek bennünket, hogy folyóink medrének tisztán tartására, kotratására, partjai védelmére s gyökeres szabályozására különös gondtal kell lennünk, ha a hajózásiak a vasutak versenyével szemben, az ezek viteldijai mérséklésére hivatott befolyását fenn akarjuk tartani. — Ez érdekes fölvetés után a harmadik értekezést Kont Gyula tanártól Szily Kálmán mutatta be, s ez az ellentétes villanyosságok kiegyenlítéséről szólt.

— **A történelmi társulat** okt. 5-én tartott havi ülését az elnöklő Horváth Mihály, meleg szavakban emlékezett meg a társulat elnökének, gr. Mikó Imrénének elhunytáról. A gyűlés elhatározta, hogy a legközelebbi közgyűlésen emlékbeszéd tartassék az elhunyt fölött. Ezután *Fraknoi* Vilmos olvasta föl „Királyválasztási tárgyalások 1563-ban“ című érdekes értekezését. I. Ferdinánd megválasztása óta folyvást azon nézetben volt, hogy a magyarok ezóta lemondtak királyválasztási jogukról, s az örököségi jog szerint tartoznak a trónörökös királyul elfogadni. Több ízben tett lépéseket 1561-ben is e végett, habár látta, hogy a magyar tanácsosok a választási jogot elengedhetlennek tartották, sőt hivatkoztak arra, hogy most a választás azért is szükséges, mert két örökös, János Zsigmond s Miksa közt kell választani. E tárgyalások különböző részletét adja elő az értekezés, mely kitünteti, hogy a választási jogot a magyar tanácsosok nem valami kitartható védték. Az országgyűlés összejöttkor Ferdinánd a meghívó levélben a „választás“ kifejezést nem is írta be, hanem azt mondta, hogy ohajtja fiát „elfogadtatni és királyiá koronáztatni“. E miatt a köznemesség fölláborodott, de a rendekkel könnyebben lehetett bántani. A jogfeladásnak az lett következménye, hogy Miksa koronázási esküjét még törvénybe sem iktatták. Még azután is ellenkeztek a rendek és köznemesség sokszor s ragaszkodtak a választáshoz, mig nem 1687-ben a trónörökösödés megállapítása végleg eltörölte azt. — Az értekezés után Nagy Iván egy 13-ik századból származó pecsétnyomott mutattat meg. *Szilágyi* Sándor titkár 20 új tagot jelent be, s tudatja, hogy a jövő évi közgyűlésre Kassa városa hívta meg a társulatot. Bemutatott még több török okiratot, melyek lefordítása Szilágyi Áronra bízott. Deák Farkas is több régi okiratot jelent be, melyek a társulatnak küldettek.

— **A természettudományi társulat** e hó 13-án kezdte meg a népszerű előadásokat a vegytani intézetben. Ez alkalomra *Pulszky* Ferencz értekezése volt kizárólag a magyarországi őskoriletekről. Megemlítjük itt, hogy a társulat ezentúl a kiválóbb értekezéseket azonnal kinyomtatja, hogy az érdeklődő közönség rögtön megszerezhesse. Az ily füzetek lehető olcsó árúak lesznek, s bizonyára a természettudományok népszerűsítésére is jól fognak hatni.

— **A nemzeti muzeum** nevezetes családi levéltárral gazdagodott. Báró Jeszenák János (a vértanu) özvegye: Forgách Alojzia grófnő ugyanis a férfiágon kihalt Jeszenák-család levéltárát örök letéteményképen átadta e közintézetünknek szombat. Kilencszáznegyvennyolcz darab van benne. Legrégibb okmány 1217-diki, II. Endre király kiváltságlevele a zalavári jobbágyok számára. Van kan levelezések is; így Szécsényi primás, Tökölly Imre, b. Jeszenák Pál leveles könyvei, II. Rákóczy

Ferencz kancelláriájának öt kötetnyi jegyzőkönyve, stb. Az adomány tehát a köztörténelemre nézve is igen fontos. Az özvegy báróné egyszersmind a muzeum képtárának adta férje amaz arczképét is, melyet Barabás Miklós festett.

— **A magyar gazdasszonyok egylete** elhatározta, hogy egy nagy kiállítás rendez, s annak előkészítésével Kralovanszky Istvánné és Apáthy Istvánné urhölgyeket bízta meg. E kiállítás által alkalmat kívánnak nyújtani hazánk gyárosai és iparosainak készítményeik megismertetésére, hogy így mennél előbb tetteleg életbe léphessen amaz üdvös mozgalom, melynek kivételre hazánk buzgó hölgyei készségesen vállalkozni honleányi kötelességüknek tartották.

— **A fővárosi szeretetház** ügyében fölhívást bocsátott ki a bizottság, adakozásra szólítva föl a közönséget. A fővárosi képviselő testület által kiküldött bizottság elfogadta a szeretetházi egyesület által megállapított költségvetést, s ennek alapján felkérte Bekey Imre elnököt, hogy a jövő évre 3000 ft kieszközölését a városi tanácsnál ajánlatba hozni sziveskedjék.

Egyház és iskola.

— **Az egyetemes irodalomtörténetnek** nincs tanszéke egyetemünkön. E hiány pótlására *Szász* Károly magántanári habilitációért folyamodott, a melyet megnyerve, előadásait mint magántanár valószínűleg már a legközelebbi félévben megkezdí a világirodalom legnagyobb hőskölteményeinek magyarázatával.

— **Az evang. egyház egyetemes gyűlése** e hó 12-én kezdődött *Zsolenyi* Ede főlegényelő elnökele alatt, ki megnyitó-beszédeben melegen emlékezett meg néhai Székács József nagy érdemeiről. Beszédeben továbbá panaszosan említé, hogy az idén az esperjesi kollegiumban levő jogakadémia megszűnt, s végül a népnevelés előmozdítása érdekében harminczkét felekezeti szegény néptanítól segélyezésére 1600 ftot olykép ajánlt fel, hogy mindenik egyházkerületnek négyszáz ft jutván, az esperességek a jutalomra legérdekesebb három néptanítót ajánljának a szuperintendensnek, ki aztán azok közül, nyolcz esperességenként egynek-egyenk ötven frtnyi jutalomdíjat fog november 1-jén kiosztani. *Karsay* dunántúli szuperintendens fejezte ki a gyűlés köszönetét az elnök jótékonyágáért. — Az egyetemes tanügyi bizottság jelentéséből fölemlítjük, hogy összesen volt tizenkilenc középtanoda és nyolcz hittani akadémia és tanítóképezde, 150 rendes tanár, 237 tanféri a mellékintézményekkel; a tanulók száma 4077; 74 hittanhallgató; a tanítóképezdeben 135 hallgató. A Pozsonyban felállítandó hittani akadémia ügyében a dunántúli kerület azt ohajtja, hogy az egyetemes egyház bizassék meg az intézet kormányzásával; továbbá, hogy 600 ftnál kevesebb terheltséggel, mert Sopronban ömaga is tart fen theologiai intézetet. A dunáninneni elfogadja, ugyisint a bányakerület, míg a tiszaí egyházkerület a központban, Budapesten kíván hittani intézetet felállítani. Elhatároztatott, hogy az egyetemi bizottság tekintetbe vegye az eltérő véleményeket, s jelentését a jövő gyűlésnek benyújtja.

— **Székács Józsefnek** méltó emléket állít az evang. bányakerület: az ő nevét viselő alapítvány lesz az elagott és szerencsétlen lelkészek segélyezésére, közadakozásból gyűjtve.

— **Félegyháza** vasárnap ünnepelt. E nap nyitották meg a tanítóképezdét, s tették le zárkővét az új kath. templomnak, mely két szép sugár tornyával imponálóan tűnik föl már a távolból. E templom három év alatt épült, Pártos Gyula építész vezetése alatt, s eddig (még nincs egészen készen) 160,000 ftba került. A zárkő-lételere megjelent Peitler Antal váci püspök is. A tanítóképezde Csongrádról tétetett át Félegyházára, mint központibb helyre. E határozat julius hó közepén jutott a félegyházi tudomására, s azonnal hozzá fogtak, hogy megfelelő épületet állítsanak. A költségek 200,000 ftba kerültek, s ezenkívül a város nyolcz holdnyi területet adott át az államnak falköldára és mintagazdaság létesítésére. Az ünnepélyes megnyitásra sokan mentek le a fővárosból és sokan összegyűltek a kör-

nyékből. Várták Trefort minisztert is, ki azonban meg nem jelenhetvén, magát *Szász* Károly által helyettesítetté; a megye részéről Szilassy alispán és több tisztviselő volt jelen; továbbá jelen volt Szivák Imre, a félegyházi kerület országgyűlési képviselője, több képviselő társaságában. A tanítóképezde termében számos hölgyközönségnek is jelenlétében *Szász* Károly ékes beszéddel avatta fel az intézetet; utána Dékány igazgató az akarat és a jellemerő fejlesztéséről értekezett. Az ünnepélyt lakoma zárta be s a nép számára néhány hordó üttetett csapra. Az áldomások koronáját képezé Mallár váci kanonok köszöntöje, ki egy iparos fiu számára 300 frtnyi alapítványt tett. A lakoma után táncz következett.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

— **Országos kiállítás** eszméjével most több város foglalkozik. Budapesten is tartották már ez ügyben tanácskozási előkelő iparosok. Legújabbán pedig H.-M.-Vásárhelyről írják, hogy ott 1880-ban akarnak iparkiaditást rendezni.

— **Magyar ipar a külföldön.** A budapesti népszínház belső fölszerelése oly figyelmet gerjesztett, hogy az augsburgi városi színházban a fölszerelő munkákat azokra a budapesti iparosokra akarják bízni, kik azt a népszínháznál teljesítették. Így Gregersen fagyáros felszerelést kapott, hogy küldjön próbadarabokat oly ülhelyekből, minők a népszínházban vannak. Hasonlón felszereltették a „Fischer L. és fiait“ szőnyegkereskedő céget, hogy a kárpitos munkákra nézve közölje föltételeit.

— **Világítási Afrikában.** Jövő évi febr. 15-én Cap városban (Délafrikában) világkiállítás fog megnyitni ipargyártmányokból. A 25 tagból álló rendező bizottságnak Mr. Buschell osztrák-magyar konzul is tagja. Jutalmakul dícsérő okleveleket s arany és ezüst érmekeket fognak kiosztani.

Balesetek, elemi csapások.

— **Gr. Andrássy külügyminiszter ifjabb fiát,** Gyulát, e hó 12-én Bécsben az a szerencsétlenség érte, hogy lováról leesett, kulcsosontját eltörte; állapota különben a viszonyokhoz képest jó, s az orvos minden további veszély nélkülnek mondta helyzetét.

— **Földrengés.** E hó 12-én távított Zákányból, hogy Súrban már 12 óraja szakadatlan földrengést észlelnek, melyet földalatti menyődörgészerű zaj kísér. Óránként heves lökéseket érezni, melyek a súlyos butorokat is mozgatják és pl. az írást is lehetlenné teszik.

Mi ujság?

— **Az osztrák miniszterek** közül a közelebbi napokban többen időztek Budapesten, kik Trefort közoktatási miniszter kíséretében meglátogatták a Lipótvárosban most elkészült állami főgymnasiumot, mely egyike a legszebb intézeteknek. A miniszterek dr. Corzán igazgató vezetése mellett végigjárták a palotaszerű intézet termeit, s megtekintése után meglepéssel távoztak.

— **Ajánkék a királynak.** Két kis-kun-félegyházi lakos egy kosár almát küldött ő felségeiknek külön kísérő levéllel, melyben megírták, hogy ő felségeiket „mint jó atyjokat és anyjokat saját szőlőjükből termőfajuk gyümölcséből néhány darab almával megajándékozzák.“ A király elfogadta az almákat, s a szives megemlékezésért 30 frtot küldött.

— **Az aggteleki barlangban** b. Nyáry Jenő és Péchy Jenő által vezetett ásások egyelőre véget értek. A leletekből két láda régiséget küldtek a muzeumba, melyekről b. Nyáry tüzetes értekezést fog kiadni. Megjegyzendő, hogy a „Revue Archeologique“ ben egy magasztaló cikket jelent meg ez ásásokról. Összesen, mintegy 28 csontrész ásatott ki, s mintegy 30–40 csontrész, köcszök, melyek ritkaságuknál fogva kitünő helyet foglalnak el az ásás eredményeiben. A tudós báró később még egy ásást rendezend, melyben a barlangnak egy másik ágát szándékozik fölászni.

— **Deák Ferencz születésének** évfordulati napja e hó 17-én lesz. A budapesti tanítótestület elhatározta, hogy e napot a főváros minden egyes

népiskolájában megüli, s az elhunyt életéből merített és a növendékek fölfogásához mért előadásokban állítják életét a serdülő nemzedék elé. Az ünnepélyek alkalmával az iskolások tagjai is megjelennek az egyes osztályokban. A tanító testület egy kis füzetet is adott ki ez alkalomra Deák életrajzáról, mely 10 kr-ért kapható s jövedelmét iskolai czélokra fordítják.

— **Régi könyv.** Az akadémia könyvtárában dr. Heinrich Gusztáv egyetemi tanár a legregibb német Faust-könyv egy 1587-ből való példányára akadott, a mi igen nagy ritkaság. Eddig azért nem tudtak föléle semmit, mert hiányzik belőle egy pár lap, nevezetesen a czimlap, de az előző dátuma (Frankfurt, szept. 4. Anno 1587) és a könyv végén a nyomda czimere (Johann Spiess, 1587) kétségtelenné teszik korát. E népkönyvvel együvé van kötve egy 1586-ban Wittenbergben nyomtatott német könyv a varázsolás ellen, Hemming Miklóstól.

— **A gróf Zichy-család** e hó 8-án gyűlést tartott Pozsonyban s a senioralis vagyon ügyében intézkedtek. A zsélyi és divényi családi vagyon ugyan is az elhunyt Zichy Károly után a 73 éves gr. Zichy Zsigmondra, mint a család legidősebb tagjára szállt. Az eddigi felügyelőnek, gr. Zichy Nándornak, a változás következtében le kellett mondania, mivel ő egy ágon van az örökösödővel, s a családi rendszabály szerint: az ilyen nem lehet vagyoni felügyelő. Helyére most egyhangulag gr. Zichy Jenőt választották.

— **A magyar házi ipar** fejlesztésére oly nevezetes adományt tett *Zimmermann János*, pápai születésű és Szászországban élő hazánkfi, a kormány részéről abban a kitüntetésben részesült, hogy a harmadosztályú vaskorona-renddel díszített föl.

— **Tábori postagalambok.** A komáromi vár területén államköltségen tenyésző postagalambok közül e napokban a helyi közösen 30 darabot szállítottak két kalitkában Nagy-Marosra. A galambok reggel 7 órakor, a marosi gőzhajóállomáson szabadon bocsátattak s egy csoportban emelkedtek föl a Maroshegység fölé, onnan a hegy fölött átrepülvén, nyugati irányba vették útjukat. Tehát egyenesen Komáromnak tartottak.

— **Egy chicagói lapban,** az „Inter-Ocean“ f. évi szept. 20-iki számában, melyet Amerikából kaptunk, e sorokat olvassuk: „Liptay Pál Budapestről, Magyarországból, néhány nap óta e városban időzik. Liptay ur négy legelterjedtebb magyar hirlap képviselője, s a Centennial kiállításról már több érdekes tudósítást közölt a magyar lapokban. Ezután még hazánk (Észak-Amerika) kézműiparáról, természeti adományairól, égaljáról, jövedelmi forrásairól és vasutairól szándékozik több levelet küldölni a magyarországi lapokban. Itt a Nyugaton több hétig fog maradni.“

— **Fegyverszünetet** kértek, sőt fenyegetve is követelték a hatalmak képviselői a portától; legalább egy havi vagy hat heti nyugalmat kívántak a csatatéren, hogy azalatt a diplomacia újra hozzá fogjon a békéltetéshez. A porta oly előékeny volt, hogy félévi fegyverszünetet határozott el, gondolva, hogy ha valóban békét akarnak, ebben az időben benne van az egy hónap, s hat hét is bőven kijut belőle. A porta, ugy látszik, hogy fejen találta a szegyet. A diplomatikus világ meg volt lepetve. A török kormány mindenesetre arra számított, hogy színvalásra kényszerítse Oroszországot, s alkalmasint nem is csalogdott, mert Szerbiából már tudják, hogy a szerb hadsereg részére lehetetlen volna elfogadni ily hosszú fegyverszünet, s arról nem is akar tudni

senki. A félévi fegyverszünetet, megajánlásának természetét különben eléggé jellemzi, hogy rögtön újra megindultak a hadi készülődések aggodalmas hírei minden országból. A diplomaciai vajadás pedig egyre tart.

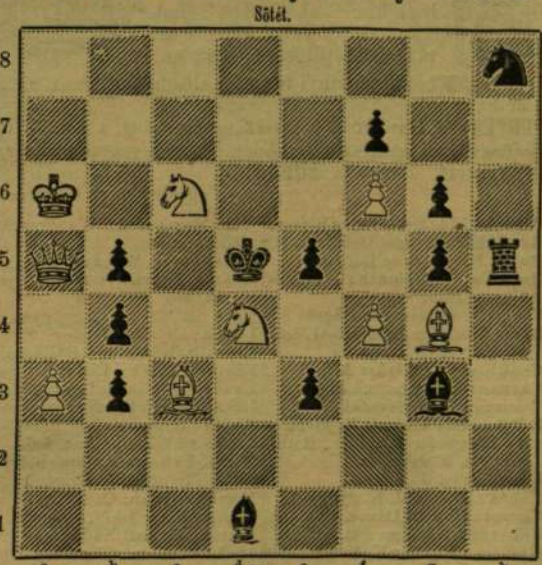
— **A csatatéren** néhány kisebb csatározást leszámítva, csönd van. Csak Montenegróban ropognak a fegyverek, hol a montenegróiak a török tábor táviradi összeköttetését megszakítván, ezt Mukhtar pasa a fegyvernagyok megsértésével vette, s megkezdte a támadást. Okt. 8-án Novoszele körül egész napig tartó csata volt, és Dervis pasa győzelmet vívott ki. E hó 11-én a harez újra megkezdődött a Podgoricától jobbra vezető úton fekvő dombokon, s a montenegróiak ujjal megverettek. Az eddig érkezett hírek szerint: ez volt a törökök eddigi leghatározottabb és legszerencsésebb föllépése Nikitza csapatai ellenében.

Halálozások.

A közelebbi napokban elhunytak: *Méhes Péter* kanonok Pozsonyban 87 éves korában; 1809-ben mint nemes felkelő lovas részt vett a Napoleon elleni csatákban, később pappá lett s egykor gróf Batthyány Lajosnak igen bizalmas embere volt. — *Hercz László*, Budapest fővárosi bizottsági tagja elhunyt 53 éves korában. — *Pázmándi Kerpelen Béla* honvédszázados, Budapesten, 35 éves korában. — *Behágyi Imre* török-becsei tanító, ki ötven évig foglalkozott a tanítással, 78 éves korában. — *Bobdai Gyertyánffy L.* 66 éves korában Gözben, honnan a családi sírboltba, Boldára szállítottatt. — *Csonka József*, Pécs város bizottságának tagja, 57 éves korában. — *Özv. Sebő Mátyásné*, szül. Helmezy Julia asszony 86 éves korában.

SAKKJÁTEK.

880-dik számú feladvány Szirmay Jánostól.*

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

875-dik számú feladv. megfejtése.

(Jatszkevit S.-löl.)

1. Ba5—c5 H7—d6
2. Be5—e5 t. sz.
3. Fd2—c3 mat.

Helyesen fejtették meg:

VESZPRÉMBEN: Fülöp J. Nagy-Körösről: Nemesik L. GELSÉN: Glesinger Zsigm. és Kovács. SÁROSPATAKON: Gérecz K. RINYA-SZ.-KIRÁLYON: Wol-DEBREZENBEN: Zagya I. lak Rudolf. BUDAPESTEN: K. J. és F. H. KECSKEMÉTES: Galambos K. KOLOZSMONOSTORON: Brau- MISKOLCZON: Hartmann Ist. ner Gyula. A PESTI sakk-kör.

* Korszerűnek tartják az ifjabb sakknemzedék kedvéért korán elhunyt jeles szerzőnek néhány kiválóbb feladványát időnként megújítani.

Szerkesztői mondanivaló.

— **P. I.** A költőnek sem az igazsággal, sem a közérzettel nem szabad szembeállani, legfőkébb csak igen nyomós okokból s ha nagy költői erővel bír, akkor is mindig kétes vállalkozásban sikert remélhesen. On e nagyot merie, de egy sonett, ha legjobb is, győző nádszál ily maceza, s a beküldött sonettokról azt sem mondhatnók, hogy valami jó volna.

— **Budapest.** B. I. Három költeménye közül kivált a középső („Kik a fergegében...“) mutat némi tehetségre és formaérzetre. De még annyira fejletlen mind az, mind ez, hogy biztos ítéletet nem hozhatunk további fejlődéséről. Most még nem valóik nyilvánosság elé.

— **„A letört árboz.“** „Nem véges az a mi végtelen“ ép oly kétségbevonhatatlan igazság, mint hogy a mi görbe nem egyenes. De érdemes-e azért, hogy e nagy igazságra eljussunk, öt 8-szoros strofát keresztülzárni, s utolsó eszmék sivatagán, rhythmus nélküli sorok és rosz rímek görögvein végig döcögjünk?

— **L. Zs.** Az a „némi külső eszm“ mit ön Lenau-fordításán látni vél, valóban igen kis adagban van rajtuk. Erő még kevesebb; színezés pedig a leghalványabb. Így mi marad? Legfőkébb a hüség; no, azt meg, prózában fordítva, még tökéletesebbé lehetne tenni. Nem közzétehetők.

— **„Őzi kód borong a tájon.“** itt-ott csinosan hangzik s van rajta egy kis költői színezet; de a mi mértékünket még nem ulti meg.

— **N.-Csömöte.** N. A. A lapok szétküldését a kiadóhivataltól, s így a kíváncsiak nézve is csak az intézkedhetik.

— **Havasali.** A levél e hétre már későn érkezett, de nem mulja idejét; legközelebb felhasználjuk.

Előfizetési felhívás

VASÁRNAPI UJSÁG

és

POLITIKAI UJDONSÁGOK

1876. október—decemberi folyamára.

Azon t. előfizetőinket, kiknek előfizetése szeptember hó végével lejár, fölkérjük, hogy mielőbb szerkesztésünk megújítani megrendeléseiket, nehogy a negyedév körül az előfizetési ösztörlődés vagy elkésése miatt késedelem álljon be a lapok küldésében.

Előfizetési föltételek:

Postai szétküldéssel vagy Budapesten házhoz hordva a **Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok** együtt

Negyedévre (október—december) 3 ft.

Csupán a Vasárnapi Ujság:

Negyedévre (október—december) 2 ft.

Csupán a Politikai Ujdonságok:

Negyedévre (október—december) 1 ft. 50 kr.

Az előfizetéseket legcélszerűbben postautalvány által eszközölhetők.

A **Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok** kiadó-hivatala (Budapest, egyetem-utca 4. szám)

Felölös szerkesztő: **Nagy Miklós.**

(L. Egyetem-tér 2. sz.)

Nyilt-tér.

A tudóvész gyógyítható!!!

Özv. Mayer Jánosné asszony oly házi gyógyszer birtokában van, melylyel már számos gyógyíthatatlannak nyilvánított tudóvészben szenvedőket a halál karjaiból kiragadott; miért is ezen csatlathatlannak bizonyított házi szerét a szenvedő emberiségnek felajánlja. — **Lakás:** Lipót-utca 17. sz., földszint 3.

Igen tisztelt asszonyság!

Fogadja nyilvános köszönetemet, hogy hosszas betegségem úgy mint erős köhögésem, vérhányás, nehéz lélegzet s mindennapi lázam házi gyógyszerének használatával tökéletesen megszűnt. — Bécs. Született gróf Wratisszlav Anna.

Mélyen tisztelt asszonyság! Fogadja hálás köszönetem házi gyógyszeréért, melynek használatával a tudóvészből tökéletesen gyógyultam. Pest, 1874. január 12.

Greidlinger Arthur.

Tartalom.

Gyulai Pál (arckép). — Zsuzsi néni emléke. — A kecskes-völgyi malom (folyt.). — Képek az Aldunáról (képpel). — A „bóra“ (képpel). — Haditanács egy szerb zárdában (képpel). — A tenger mélysége. — Strogoff Mihály utazása (képpel). — Egyveleg. — **Melléklet:** A tatárjárás Magyarországon. — A növényvilág kelteessége. — Az oroszlan meg a nyoma. — Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyetek. — Mi ujság? — Halálozások. — Szerkesztői mondanivaló. — Nyilt-tér. — Heti-naptár.

HETI-NAPTÁR.

Hónap és hetinap	Katholikus és protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára	Nap	Hold
				kéi nyug.	kéi nyug.
15. Vasárnap.	A 19. Tórézia	A 18. Adviga	3 C 19 Dienes	27	6 p. 6 p. 6 p. 6 p.
16. Hétfő	Gál. Florent	Florent	28 Abiás	28	6 20 5 11 3 48 4 15
17. Kedd	Hedviga	Hedvig	4 Hierot	6 21 5 9 5 6 4 30	
18. Szerd.	Lukács evang. lista	Lukács	5 Karithis	6 23 5 7 6 24 4 50	
19. Csüt.	Alkendi Páter	Ágnes	6 Tamis	6 25 5 6 7 44 5 7	
20. Pént.	Vendel pástor	Vendel	7 Sergius	6 26 5 3 9 3 5 32	
21. Szom.	Orsolya szűz	Vidör	8 Palagia	6 27 5 1 10 17 6 3	
			9 Jakabapostol	6 29 5 9 11 23 6 42	

Hold változása. ☾ Első negyed 25-én 9 óra 11 perczkor délelőtt.

Legújabb ártékjegyzék

a következő öszi és téli idejére vásárlatokat
tenni csakis

Grossmann József,

Budapesten, király-utca 27.

a magyar koronához.

25% -kal olcsóbb mint máshol!

	Rész	Méter
Sima, csikos és kockás rubaszövetek	25—30 kr.	35—39 kr.
Angol lántre és baleróns	37—40	35—39
Sima és csikos baletre	36—45	46—58
Szánes angol mohair	38—43	49—58
Csikos mohábat selyem	fr. 1.00—1.25	1.29—1.62
Fekete és színes noblesse	1.25—2.50	1.62—2.35
27—30 tola	2.50—3.00	2.67—3.53
Fekete lyali falles	— 60 (1.4)	— 58—1.80
¾ ruba-fanellak és cheviont	1.10—1.50	1.40—1.92
Legjobb színes mosó-parketok	30 35	39—45
Féher színes- és piqnet-parketok	25—35	33—45

Egyszermind átlálom nagy gyári rakatárak rumburgi,
creas- és fonál-vászonból, 36 és 35 rőfös agy- és asztal-
szövetek, chiffon, gyapjús- és rips-terítőket, csipke-
függönyöket, fannyári creton- és perkalnecet, mint
szinte minden a szakba vágó cikkeket igen olcsó árakon.

Videki megrendelések azonnal pontosan teljesí-
tettnek, és minták kíváratára ingyen és bérmentve
megküldetnek

2253—4

A FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar Irodalmi Intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4-ik szám)
megjelent és minden könyvtárban kapható.

REGÉK.

Irtta

WOHL STEPHANIE.
Második bővített kiadás.
Köt. fűzöttaranybőrrel.

Képes borítékba keményen kötve, ára 2 forint.
Diszkrétésben ára 3 forint.

**Az ember-bonctan,
élettan és életrendtan**
rövid kivonatban
tornatanítók számára.

Irta
Dr. TORDAY FERENC

A szöveg közé nyomott három ábrával.

A Franklin-Társulat k
az 1877.
NAPTÁRAK
István bácsi naptára XXII. évf., alapítá Májer
Protestáns új képes naptár, új folyam, V. évf.

Faiszi gasda naptára, XIII. évfolyam. Szerkesztette: Faiszi Gasda Naptár Szerkesztőbizottság.

Lidércz-naptár, XVI. évfolyam. Képekkel. Főszerkesztő: Lidércz Naptár Szerkesztőbizottság.

Honvéd-naptár (együttal katonai naptár), szerkesztette: Honvéd Naptár Szerkesztőbizottság.

Népszászoló naptár, képekkel, szerkeszti *Áldor*
Kossuth-naptár, szerkeszti *Honyi Tihámér*. VI.
Nemzeti nagy képes naptár (azelőtt Jóhárt-m-
Nők naptára, szerkeszti *Beniczky I.* IX. évfolya
Borászati naptár. A földm. m. kir. miniszt. me-
IV. évfolyam. Füüzve
Deák Ferencs naptár, szerkeszti *Áldor Imre*.
A magyar nép naptára, szerkeszti *Tatár Péter*
Iparos naptár, szerkeszti *Gelléri Mór*, az „Alfö-
Nevesetünk ! Uj humorisztikus naptár, IV. évföl-
Határidő-naptár, hivatalnokok, ügyvédek, jeg-
Naptári jegyzék-könyvecske gazdák számá-
Uj fall naptár, egés iv
Neuer Illustrirter Volkskalender für Ungar-
Neuer Wandkalender, ein ganzer Bogen

Budapesthez 3, a váczi és aszódi vasutállomásokhoz
1/2 órányira egy kies és egészséges égha

szőlőszőlő és szőlőből álló gazdaság, kenyémes
házi stílusban épült nyaraló és parkkal, valamint gar-
ázsai épületekkel együtt szabadkézből eladó. Értekez-
tetni a tulajdonossal.

Gyöngyös, 1876. okt. 10. Csiszmaria László.
(Gyöngyösön, úri utca kren-tele háza-
ban)

A FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irodalmi intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4-ik szám)
megjelent és minden könyvtárban kapható:

Jókai Mór munkái 95–97.
Népszerű kiadás.

Az elátkozott család.

Három füzet. — Ára füzve 1 frl 50 kr.

A Franklin-Társulat k
az 1877.
NAPTÁRAK
István bácsi naptára XXII. évf., alapítá Májor
Protestáns új képes naptár, új folyam, V. évf.

Faiszi gasda naptára, XIII. évfolyam. Szerkesztette: Faiszi Gasda Naptár Szerkesztőbizottság.

Lidércz-naptár, XVI. évfolyam. Képekkel. Főszerkesztő: Lidércz Naptár Szerkesztőbizottság.

Honvéd-naptár (együttal katonai naptár), szerkesztette: Honvéd Naptár Szerkesztőbizottság.

Népszászoló naptár, képekkel, szerkeszti *Áldor*
Kossuth-naptár, szerkeszti *Honyi Tihámér*. VI.
Nemzeti nagy képes naptár (azelőtt Jóhárt-m-
Nők naptára, szerkeszti *Beniczky I.* IX. évfolya
Borászati naptár. A földm. m. kir. miniszt. me-
IV. évfolyam. Füüzve
Deák Ferencs naptár, szerkeszti *Áldor Imre*.
A magyar nép naptára, szerkeszti *Tatár Péter*
Iparos naptár, szerkeszti *Gelléri Mór*, az „Alfo-
Nevesetünk ! Uj humorisztikus naptár, IV. évfoly
Határidő-naptár, hivatalnokok, ügyvédek, jeg-
Naptári jegyzék-könyvecske gazdák számá-
Uj fall naptár, egés iv
Neuer Illustrirter Volkskalender für Ungar-
Neuer Wandkalender, ein ganzer Bogen

dásában Budapesten

JEGYZÉKE.

re. IX. évfolyam. Füzve	40 kr.
évfolyam. Füzve	40 kr.

Ár. XIV. évfolyam, számos képpel. Füuze	1 frt.
Füuze	60 kr.
Árása folytán szerkeszti dr. <i>Nyáry Ferencs</i>	80 kr.
k képpel	50 kr.
Képpel. Füuze	30 kr.
Iparlap szerkesztője. II. évfolyam. Füuze	50 kr.
n. Füuze	40 kr.
k, orvosok stb. számára. Kemény köt. 1 frt	20 kr.
Szerkeszti <i>Jurcsák Aurél</i> , VI. évf., Kötve	1 frt.
	20 kr.
and Siebenbürgen, XI. Jahrgang. Geheftet	50 kr.
	20 kr.

A szegedi országos kiállításon érdeméremmel és a III. országos tűzoltó-gyűlésen Aradon a nagy arany és ezüst éremmel kitüntetve.

Walser Ferencz

első magyar gép- és tűzoltó-szer-gyár harang és ércöntődéje
BUDAPESTEN, ajánlja szabadalmazott új szerkezetű

fecskendőit,
tűzoltó-egyletek legénységi felszereléseit, vállalkozik kutak,
szivattyúk és harangok készítésére, jótállás mellett a legutányosabb
árakon.

Mintaszerelek, képes árlapok, kívánatra rendelkezésre állanak.
Községek és egyesületeknek részletfizetésre külön megengedezést szert.

Minden eddigi világtárlaton, haladás, jóízű és versenyképességeért,
első díjakkal jutalmazva.

2437

Grünwald Henrik

2297-9

sírkő-raktára

Budapest,

16her. Mária Valéria-utca 9. sz.,

Lévay-féle házban,

ajánlja gazdának ellátott

síremlék szobor-

raktárát

granit, vörös és szilárd márvány-

ból, úgy mint homokból,

mindenféle alakban és nagyságban.

Fentemlített munkák architektai

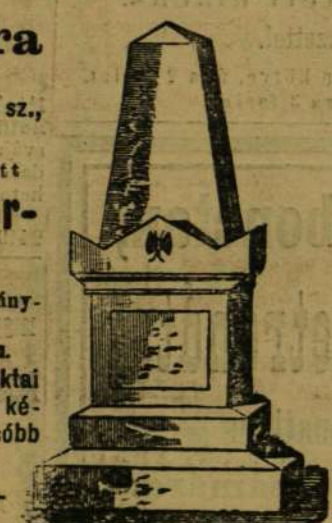
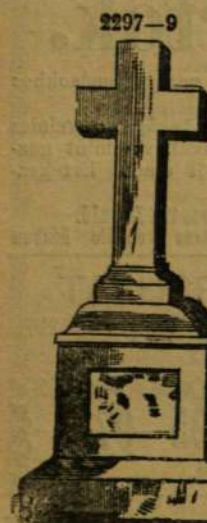
rajz szerint legfontosabban ké-

sztítettek és a lehető legolcsóbb

áron szállíthatnak.

Mintarajzok kívánatra díjmen-

tesen és ingyenküldetnek.

Legújabb! legolcsóbb! 2318-9

PLACHY és KALLINA

BUDAPESTEN,

koronaherceg-(uri-) utca 14. szám,

ajánlják dusan rendezett

női divat-kereskedésüket

ellátva a legújabb divat és divat-újra a legújabb

bel- és külföldi kelmékkel

s minden e szakmához tartozó árukkal.

Ruha-kelmék 20 krtól 100 krtól feljebb minden árban.

Téli kendők 1/2 nagykot frt 1.80

Berlini csapka-kendők 60 krtól

Kelme-minták készséggel küldünk.

Videki megrendelésekre legnagyobb gondot fordítunk.

2318-9

PILEPSIE

(nehézkor) levél után gyó-

gyítatik dr. KILLISCH,

különleges orvos (Mag-

yarország, Drezda mellett (Sász-

országban). Már 3000-ig

jobb alkalmi gyógyke-

szeltek.

PÉNZ

6-os kamatra

földbirtokok, uradalmak és

berházakra, ugyintén közesi

kölesönök egész Ausztria-Ma-

gyarország és Erdély számára,

hármalékosan, 64 féle rész-

letekben visszafizetésre folyókat

kaphatnak: behird. autor. Es-

compte- und Escomptevermitt-

lung-Comptoir in Wien, Stadt,

Schottenhof, 12. Stiege, Thür 8.

Levelek bérmentve és német nyel-

ven kértetnek intéztni.

2315

Mössmer József

rumburgi vászon-raktára

„a menyasszonyhoz“, koronaherceg-(uri-) utca 10. sz., zsibárus-utca sarkán,

ajánlja dusan felszerelt raktárát u. m. mindennemű rumburgi, irlandi, hollandi, Creas,

fonal-vásznat és ágyfedővásznait; asztalneműek, ágyneműek, Gradl, törölközők,

len úgy mint angol és francia zsebkendők, függönyök, asztal- és ágyneműk,

flanell-takarók, színes nem különben sinor és Pique-Barchet, Flanell, Watt-

moll, Chiffon, angol Shirting és Oxfordokat. Női és férfi felszerelések: kész női és

urik ingek, nadrágok, corsetek, alsó-szoknyák, lepedők, párnák, harisnyák,

fésülő-képenyek, valamint himzett vászon és battist csikok, betétek, csipke-

neműk, kiegészítő és gallérokat; nem különben egész felszerelések gyermekek számára, a legol-

csobb megszabott árakon.

Árjegyzékek kívánatra beküldetnek, és vidéki utánvételi megrendelések

szonnal pontosan teljesíttetnek.

2387

Időszérő

Légvont elleni panasz-henge-

rek, ablakok és ajtók részére, rő-

fóknál 4, 5, 10 krt.; legjobb olta-

lo- légvont és hideg ellen. Ki-

vánatra azok megrendítése is esz-

kedtetik.

Theatrustók 2-30-25 frtg. Sz-

moarok 12-30 frtg. Theatrustók

3-30 frtg. Theatrustók minden

nagyságban.

Madárkötők 2-7 frtg. di-

szelők, elismert jók, 12, 14, 20 frt.

Angol kőszén-va-

szelők, elismert jók, 12, 14, 20 frt.

Dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve

1-10 dugasz-10, elkülönítve